

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Ossin tarina - Draamaa Vuorovaikutteisen TV:n välityksellä

O'Weger, Minna

2011 Laurea Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

Ossin tarina - Draamaa Vuorovaikutteisen TV:n
välityksellä

Minna O'Weger
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2011

Minna O'Weger

Ossin tarina - Draamaa Vuorovaikutteisen TV:n välityksellä

Vuosi	2011	Sivumäärä	65
-------	------	-----------	----

Toteutin opinnäytetyöni Rinnekoti-Säätiössä DiYSE (Do it Yourself Smart Experiences)-hankkeessa. Eurooppalaisen yhteistoiminnallisen tutkimus- ja kehittämisohjelman alla kehitetään erilaisia vuorovaikutteisia sovelluksia, kuten Vuorovaikutteista TV:tä. Hankkeen tavoitteena on muun muassa yhteiskunnallisen tasa-arvon ja vaikuttamisen edistäminen. Rinnekoti-Säätiössä puhe- ja kehitysvammaiset asiakkaat toimivat vuorovaikutteisen käyttöliittymän käyttäjinä. Toimintakeskeinen työ muodostuu elämän laatua tukevan draamaprosessin suunnittelusta, ohjauksesta ja arvioinnista.

Draamaryhmä muodostui erään asuntolan kehitysvammaisista aikuisista. Ohjasin ryhmää yhdessä työparini kanssa vuoden 2010 lopussa. Tapaamisia oli yhteensä kahdeksan ja niistä viisi toteutettiin Vuorovaikutteisen TV:n välityksellä. Tapaamiset kestivät 45 minuuttia sisältäen ryhmän alku- ja loppurituaalit, draamatoiminnan ja keskustelun. Viimeisellä tapaamiskerralla osallistujilta kerättiin palautetta Talking Mats - menetelmän avulla. Työssä pohdin kehitysvammaisuutta sen määrittelyn ja täysivaltaisen aikuisuuden näkökulmista, avaan osallistavan draaman käsitteitä, sekä sosiaalialan vuorovaikutteisten sovellusten kehittämistyötä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tukea kehitysvammaisten henkilöiden osallistumista draaman avulla, arvioida draaman soveltumista Vuorovaikutteiseen TV:seen, sekä pohtia omia oppimistavoitteitani liittyen draaman suunnitteluun ja ohjaamiseen. Aineistoa keräsin haastattelun, draaman, havainnoinnin, päiväkirjan sekä Talking Mats - menetelmän avulla. Ennen toiminnallista osaa haastattelin hankkeen työntekijää. Osallistavaa havainnointia tekivät lähetysten aikana ohjaajien lisäksi ryhmän mukana olleet työntekijät. Havainnoinnissa pyrittiin huomioimaan osallistujien kiinnostusta, mukanaoloa, sitoutumista, heittäytymistä, tunteiden jakamista ja katsottavana olemista niin draamatoiminnan kuin sosiaalisen kanssakäymisen tasoilla. Draama ja Talking Mats - menetelmä toimivat osallistujien palautteenannossa.

Osallistujat antoivat draamatoiminnasta pääosin hyvää palautetta. Toimintaa kuvailtiin mukavaksi ja aikuismaiseksi. Osallistujat innostuivat draamatarinasta, joka eli ryhmän mukana. Tämä näkyi esimerkiksi osallistujien heittäytymisenä draamatarinan henkilöihahmon rooliin. Ryhmässä jaettiin tunteita sekä keskusteltiin esimerkiksi ystävyyydestä. Prosessin haasteiksi osoittautuivat toimintaan sitoutuminen ja laitteen tekniset ongelmat. Muistorikas kokemus opetti minulle niin erityisryhmän ohjaamisesta kuin draamaprosessin suunnittelusta. Se sai minut pohtimaan kehitysvammaisten henkilöiden autonomian ja osallisuuden tukemista, sekä hyvinvointiteknologian näkökulmia niin sosiaalialalla kuin yhteiskunnassa. Videoneuvottelumallia tulisi kehittää yhä käyttäjäystävälliseen suuntaan.

Asiasanat: draamamenetelmät, kehitysvammaisuus, osallistuminen, hyvinvointiteknologia, Talking Mats

Minna O'Weger

Ossis' story - Drama through the Interactive TV

Year	2011	Pages	65
------	------	-------	----

I carried out my thesis in the Rinnekoti Foundation, DiYSE (Do it Yourself Smart Experiences) Project. Technical interactive applications, such as Interactive TV, were developed under this European Advancement co-operative research and development program where one aim is to encourage social equality. Clients with mental disabilities and difficulties to speak take part in the project as users of the interactive application. The functional dissertation consists of planning, leading and evaluating a drama process supporting the quality of life.

The drama group consisted of mentally handicapped adults living in a residential hall. I led the group with assistance from my work pair in the end of 2010. There were in total eight meetings, five of which were carried out through Interactive TV. Each session lasted 45 minutes and included group rituals, drama activities and conversation. During the last session participants provided feedback with the help of Talking mats communication tool. In the thesis I think about mental disability from the point of view of its definition and of a legally competent adult. I also portray the concepts of operational drama methods, as well as the development work of interactive applications in the social services.

The objective of my dissertation is to support the mentally handicapped persons' participation with the help of drama, evaluate usability of drama for the Interactive TV and assess my own learning objectives in planning and leading the group. My evaluation was based on an interview, drama, observation, diary and Talking mats. Before the functional part I interviewed the project coordinator. The observation was conducted during the sessions with my co-worker and a worker from the residential hall. It was based on the attention, attendance, commitment, enthusiasm, sharing the emotions and being seen by others on the levels of drama activities and social interaction. Participants' feedback was given by drama and Talking mats.

The participants gave mainly positive feedback and described drama activity as amusing and grown-up like. They were excited about the story lead by themselves and got carried away, for example, by playing the role of the lead character. Emotions and thoughts about friendship, among others, were shared in group. Challenges of the process proved to be commitment and the technical problems of the Interactive TV device. This memorable experience taught me about leading a special group and planning a drama process. This made me think about supporting the autonomy and participation of people with mental disabilities as well as perspectives of welfare technology in the social services and society. Development of technical applications should additionally take into consideration the needs of all users.

Keywords: drama methods, mental disability, participation, welfare technology, Talking mats

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Kehitysvammaisuus.....	6
3	Mitä draama on?	8
3.1	Prosessidraamaa erityisryhmälle	9
4	DiYSE-hanke ja sosiaalialan vuorovaikutteisten sovellutusten kehittäminen	13
5	Työn tavoitteet ja arviointikeinot	15
6	Draamatoiminnan kuvaus.....	21
6.1	Ensimmäinen tapaaminen - Draamasopimuksesta liikkeelle.....	21
6.2	Toinen tapaaminen - Tarina alkaa	23
6.3	Ensimmäinen lähetys - Ossin elämää	24
6.4	Toinen lähetys - Ystävyysteeman äärelle	27
6.5	Kolmas lähetys - Ystävää etsimässä.....	29
6.6	Neljäs lähetys - Ossi saa vastauksen!	31
6.7	Viides lähetys - Kohtaaminen	33
6.8	Viimeinen tapaaminen ja palautteenanto	36
7	Opinnäytetyön arviointi	38
7.1	Osallistumisen tasot	38
7.1.1	Kiinnostus toimintaan ja muihin ryhmäläisiin	39
7.1.2	Kuvitteellisuuden tunnistaminen	41
7.1.3	Toimintaan sitoutuminen ja vastuullisuus	42
7.1.4	Heittäytyminen	43
7.1.5	Tunteiden tulkinta ja jakaminen	44
7.1.6	Kokemus katsottavana olemisesta	45
7.2	Draaman soveltuminen Vuorovaikutteiseen TV:seen	46
7.3	Minä ohjaajana	48
8	Pohdinta.....	50
	Taulukko.....	55
	Liitteet.....	56

1 Johdanto

Opetusministeriön tuntijakotyöryhmä esitti, että draama tulisi peruskouluun uudeksi oppiaineeksi vuonna 2014. Ehdotusta perusteltiin sillä, että teatteritaide muun muassa vahvistaa itsetuntoa, ryhmätyötaitoja, ehkäisee syrjäytymistä ja antaa valmiuksia kohdata oman elämän ja yhteiskunnan muutoksia (Julkilausuma 2010). Opetusministeriön työryhmän julkilausuman perusteella draaman tärkeydestä käydään keskustelua julkisesti. Eikä syyttä, koska kyseiset taidot ovat merkityksellisiä ihmisen elämänlaadulle. Koen ne erityisen tärkeiksi puhuttaessa kehitysvammaisista henkilöistä. Viivästyneestä puheenkehityksestä johtuen ongelmaksi muodostuvat kommunikaatiotaitojen kehittyminen. Sosiaaliset taidot ovat haasteellisia, koska sosiaalisten suhteiden luominen on kehitysvammaisille henkilöille vaikeaa. (Lintunen 1993, 2.)

Tulkkipalvelutyöntekijä, Leea Ranta ehdotti minulle kesällä 2010 yhteistä projektia Rinnekoti-Säätiön teknisten sovellutusten, kuten Vuorovaikutteisen TV:n kehittämis- ja arviointi hankkeessa, DiYSE:ssä. Siinä voisimme yhdistää tietojamme ja taitojamme draamasta sekä vammaistyöstä. Vuorovaikutteisen TV:n palvelukonsepti perustuu virtuaalisiin, hyvinvointia tukeviin ohjelmiin ja palveluihin. Vuorovaikutteisen kuvayhteyden kautta osallistujille voidaan lähettää esimerkiksi asiantuntija- tai vertaistukea. (Syrjänen 2010, 74- 75.) Vuorovaikutteinen TV tarjosi haasteellisen ja mielenkiintoisen mahdollisuuden suunnitella ja ohjata draamaa erityisryhmälle.

Tutustuin ensimmäisen kerran videoneuvottelutekniikkaan opintojen aikana Laurea-ammattikorkeakoulussa Hyvinvointi TV:ssä, missä samaa tekniikkaa sovelletaan ikäihmisten käyttöön. Hyvinvoinnin tuottaminen -opintojaksolla sain kokemusta laitteen käytöstä ja sen mahdollisuuksista. Opintojen aikana olin myös seuraamassa lähetystä, jossa lähettäjät ohjasivat draamaa kuvaruudun välityksellä. Draama on seurannut minua jo aiemmissa opinnoissani. Ennen ammattikorkeakoulu opintojani opiskelin draamakasvatusta Jyväskylän avoimessa yliopistossa. Sittemmin draamasta on tullut rakas harrastus. Sosiaalialan opinnoissani syventävinä opintoina valitsin luovat toiminnot ja opiskelin draamaa sosiaalialan näkökulmasta. Draama on ollut minulle merkityksellistä ja sen avulla olen oppinut tuntemaan itseäni paremmin. Siksi näen sen erityisen hyväksi metodiksi sosiaalialalla erilaisten ihmisten kanssa työskennellessä.

Suomessa on noin 50 000 kehitysvammaista henkilöä, mikä tekee koko väestöstä noin 1 % (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 22). Laitosasumisesta halutaan päästä eroon ja asumisessa pyritään yksilöllisempiin asumisratkaisuihin. Lähivuosina tarvitaan tuhansia uusia asuntoja ja järjestämistä vastuu on yhteiskunnalla. Se on haasteiden edessä uusien asuntojen löytymiseksi sekä asumisen ja itsenäisen elämän tukipalveluiden järjestämiseksi. (Kehitysvamma-alan

asumisen neuvottelukunta 2010.) Yksin asuminen ei välttämättä takaa hyvää elämänlaatua. Tasa-arvon nimissä kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat asunnon lisäksi heitä tukevia palveluja.

Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella, miten kehitysvammaisten henkilöiden osallistumista Vuorovaikutteisessa TV:ssä voidaan tukea draaman keinoin ja miten videoneuvottelutekniikka soveltuu osallistavan draaman tarpeisiin. Draamaryhmä koostui Rinnekoti-Säätiön erään tuetun asumisen yksikön viidestä asukkaasta, mutta ryhmän kokoonpano muuttui draamatoiminnan kuluessa. Osallistujat olivat kehitysvammaisia aikuisia. Tapaamisia oli yhteensä kahdeksan ja ne kestivät 45 minuuttia. Osallistumisen arviointi perustui Morgan ja Saxtonin (1987) kuuden kietoutuneisuuden tasoon. Niitä ovat kiinnostus, mukanaoleminen, sitoutuminen, sisäistäminen, tulkitseminen ja arviointi. (Asikainen 1995, 216-217.) Keräsin aineistoa draaman, osallistavan havainnoinnin ja haastattelun avulla. Osallistujien ääni tulee esille palautteessa, joka kerättiin Talking Mats -menetelmällä. Tulkkipalvelutyöntekijä Leea Ranta toimi työparinani draaman ohjauksessa ja palautteenannossa. Havainnointia tekivät lisäksi asuntolan henkilökuntaan kuuluvat henkilöt, jotka seurasivat lähetystä vuorollaan yhdessä ryhmän kanssa. Projektikoordinaattori Tuula Kotimäen haastattelun kautta sain tietoa Vuorovaikutteisen TV:n toiminnasta ja hankkeen taustasta, sekä ideoita omaan toimintaani.

Opinnäytetyön toiminnallinen osa toteutettiin Rinnekoti-Säätiön DiYSE-hankkeessa. Yhteistyötä tehtiin Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulun, Rinnekoti-Säätiön sekä Rinnekoti-Säätiön Tulkkipalvelun kanssa. Tutkimusluvan opinnäytetyölle myönsi Rinnekoti-Säätiön johtaja-ylilääkäri Markus Kaski. Hankkeen projektijohtajana toimi Maija Rimpiläinen ja projektikoordinaattorina Tuula Kotimäki. Rinnekoti-Säätiön Tulkkipalvelun yhteyshenkilönä toimi tulkkipalvelutyöntekijä Leea Ranta. Yhteistyötä tehtiin myös asumisyksikön henkilökunnan kanssa. Opinnäytetyössä kehitysvammaisuuden, draaman ja sosiaalialan hyvinvointitekniikan tarkastelu johdattavat lukijan tutkielman tavoitteiden, toiminnan kuvauksen ja arvioinnin luo.

2 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuuden määrittely on herkkä ja vaikea prosessi, koska ihminen voi jäädä diagnosoitua varjoon. Biologisen näkökulman lisäksi on huomioitava yksilön ja elinympäristön vammauttavat vaikutukset palvelujärjestelmiseen (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 14-15). On tärkeää, että ihmisiä ei luokitella ja leimata diagnosoitua pohjalta. Kyse on terveydentilan kuvaamisesta siihen liittyvine piirteineen ja tarpeineen (Kaski ym. 2009, 19). Kehitysvamma ei ole sairaus vaan vamma ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella, joka todetaan ennen 18 vuoden ikää. Kehitysvamma voi johtua syntymää edeltävistä syistä, synnytyksessä

tapahtuneista vaurioista, lapsuusiän sairauksista tai tapaturmista. Kaikkia syitä ei edes pystytä selvittämään. (Kehitysvammaisten tukiliitto ry 2010.)

Opinnäytetyön draamaryhmään osallistuvien henkilöiden kehitysvammat voidaan määritellä lievään ja keskiasteiseen syvyyteen. Kehitysvammaisuuden vaikeusastetta lievästä syvään älylliseen kehitysvammaisuuteen voidaan hahmottaa henkilön eri osa-alueiden suoritustason kautta. Lievä älyllinen kehitysvamma aiheuttaa esimerkiksi oppimisvaikeuksia koulussa. Aikuisena henkilö saattaa olla hyvinkin omatoiminen ja itsenäinen useilla elämän osa-alueilla, mutta useimmiten hän tarvitsee tukea ja ohjausta esimerkiksi työssään tai raha-asoiden hoitamisessa. Keskiasteinen älyllinen vamma taas aiheuttaa merkittäviä viiveitä lapsen kehityksessä ja vaatii erityisopetusta. Aikuisena henkilö selviytyy melko itsenäisesti päivän askareistaan. Hän voi osallistua ohjattuun työhön ja kulkea työpaikalleen itsenäisesti. Asumiseen hän tarvitsee enemmän valvontaa kuin lievästi kehitysvammaisen henkilö. (Kaski ym. 2009, 19-22.) Draamaryhmän osallistujista kaksi henkilöä kävi työtoiminnassa draamatapaamisten aikana. Ryhmäläiset kävivät vaihtelevasti harrastustoiminnassa. Asuntolassa heillä jokaisella on oma asunto, mutta tarvittaessa heillä oli mahdollisuus henkilökunnan tukeen ja ohjaukseen.

Kehitysvammaisuudesta kertovat lähteet tarjoavat erilaisia näkökulmia kehitysvammaisuuden määrittelyyn. Maailman terveysjärjestön (WHO) tautiluokituksen mukaan kehitysvammaisuus merkitsee tilaa, jossa henkinen suorituskyky on estynyt ja vaikuttaa täten henkilön kognitiivisiin, kielellisiin, motorisiin ja sosiaalisiin taitoihin. AAIDD:n (The American on Intellectual and developmental Disabilities) määritelmä taas perustuu ympäristön ja henkilön toimintakyvyn väliseen vuorovaikutukseen. Toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta kuvaa lisäksi keskimääräistä heikompi älyllinen suorituskyky (ÄO) ja rajoitukset yksilöllisten taitojen osa-alueissa kuten esimerkiksi itsensä huolehtimisessa, työssä tai vapaa-ajalla. (Kaski ym. 2009, 16-17.) Älylliseen kehitysvammaisuuteen voivat liittyä lisävammat ja -sairaudet, kuten aisti-, puhe- ja liikuntavammat, epilepsia, autismi, mielenterveyden häiriöt ja haastava käyttäytyminen (Kaski ym. 2009, 19).

Erityispedagogiikka antaa vammaisuuden keskusteluun erilaisen näkökulman. Vehkakoski (1998) tarkastelee vammaisuutta sosiaalisen konstruktion kautta, sosiaalisesti luotuna ilmiönä. Sille on olennaista ympäristön vaikutus vammaisuuden määrittelyssä. Tämän suuntauksen oletuksena on ihmisten kielenkäytön vaikutus todellisuuden tulkinnessa ja rakentamisessa. Vammaisuutta määrittävät esimerkiksi ne sosiaaliset merkitykset, jotka rakentuvat moraalisisista, biologisista, taloudellisista, yksilöllisistä ja sosiaalisista tulkinnoista. Voidaan siis ajatella, että sosiaalisten käytäntöjen luomat ihmisiä loukkaavat määritelmät on mahdollista myös hävittää sosiaalisesti. (Vehkakoski 1998, 88-90.)

Sosiaalisen konstruktionismin diskurssianalysissä vammaisuutta määritetään kielenkäytössä. Sanat, leimat ja ihmisille annetut nimet voivat vaikuttaa siihen, miten kohtaamme muita ihmisiä. Vammaisuuden luomat mielikuvat voivat johtaa vääränlaiseen ajatukseen vammaisuudesta heikkoutena, sääliävytenä ja passiivisuutena. Kieli voi tuottaa niin myönteisiä kuin kielteisiä merkityksiä ilmiöiden kuvaamisesta. (Vehkakoski yms. 1998, 92-94.) Vammaisuus voidaan siis nähdä yksilöllisten ominaisuuksien ja yhteisöllisten käytänteiden summana. Kumpaakaan näkökulmaa ei tule unohtaa, koska muuten voidaan unohtaa vammaisten henkilöiden kuntoutukselliset erityistarpeet tai ihmisten vastuu yhteiskunnan vammauttavista tekijöistä (Vehmas 1998, 120).

Kehitysvammaisen henkilön mahdollisuudet täysivaltaiseen aikuisuuteen määrittyvät autonomian eli itsemääräämisoikeuden ja yhteisöllisyyden mukaan. Yhdessä toimiminen ja yhteisten asioiden hoitaminen tukee valtaistumista. (Mehtäläinen & Taipale 2006, 111-113.) Vuorovaikutteisessa TV:ssä tapahtuva kehitystyö tukee osaltaan kehitysvammaisten ihmisten autonomiaa. Opettamalla ja itsekin opettelemalla puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja, kunnioitan heidän itsemääräämisoikeuttaan. Yhteisöllisyys näyttäytyy hankkeessa kokemuksena osallisuudesta ja oman panoksen antamisena yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Opinnäytetyössä kehitysvammaiset osallistujat tulevat toiminnan kautta hyväksytyksi osaksi yhteisöä. (Ks. Mehtäläinen & Taipale 2006, 114-116.) Sosiaalisen mallin mukaan sosiaalista ja fyysistä ympäristöä muokkaamalla vammaisuutta on mahdollista vähentää (Vehkakoski 1998, 92).

3 Mitä draama on?

Draamasta välittyy helposti mielikuvia näyttelijöistä ja teatteriesitystä seuraavasta yleisöstä. Opinnäytetyössäni käytin draamaa hyvin eri tavalla. Teatterin ja draamaprosessien välimaastossa tehtävää toimintaa kutsutaan osallistavaksi draamaksi. Katsojien ja esiintyjien välistä rajaa on vaikea erottaa. Draaman tavoitteet voivat olla opetuksellisia, kasvatuksellisia, yhteisöllisiä, terapeuttisia, taiteellisia ja niin edelleen. (Teerijoki & Lintunen 2001, 131). Osallistavasta draamasta voidaan käyttää myös nimitystä draamakasvatus. Draamakasvatusta ei voi rajata tarkasti mihinkään, vaan sen määritelmä muovautuu ajan kuluessa. Draamakasvatuksessa tutkitaan, yhdistellään ja oivalletaan asioita. Siinä liikutaan taiteen ja sosiaalisten kokemusten kentällä. (Pulli & Hämäläinen 2003, 13.) Heikkinen (2005, 45) kuvailee tätä eläväksi kokemukseksi, jonka ihmiset jakavat tietyssä tilassa, ajassa ja tiettyjen sääntöjen mukaan.

Draama opettaa tekijälleen itseymmärrystä, sosiaalisia taitoja ja yhteistyötaitoja. Sen kautta on mahdollista tutkia itselle vieraita rooleja ja maailmoja. Roolien kokeilu mahdollistaa tunnetilojen kokemisen, empatian sekä kuvitteellisen ja todellisen maailmojen kohtaamisen.

(Heikkinen 2005, 38-39.) Draaman tarkoitus ja kokemuksellisuus jäsentyvät osallistujien tarpeiden mukaisesti. Draamapedagogi, Anu Hagman, on tehnyt kuntouttavaa teatteria vuosia kehitysvammaisten ihmisten kanssa. Hän kuvailee draamaa ”mainioksi välineeksi itseksi kasvamiseen.” (Verner 2010.) Tuula Pullin ja Virpi Hämäläisen (2003, 5) Sanomatta selvää -hankkeessa syvennyttiin kehitysvammaisten aikuisten ja heidän läheistensä vuorovaikutukseen draaman kautta. Nelivuotisen hankkeen tavoitteena oli kehittää puhevammaisten ihmisten kuulluksi tulemisen keinoja osallistavan draaman keinoin. Draamassa syntyivät taiteellisia elämyksiä ja kokemuksia, joita vammaisuus tai opittu arkirooli eivät estäneet. Niiden kautta osallistajat saivat mahdollisuuden kohdata toisiaan. Draama antoi kommunikaatiolle uuden kielen. (Pulli & Hämäläinen 2003, 157.)

3.1 Prosessidraamaa erityisryhmälle

Prosessidraama on työskentelytapa, jossa valmiiksi suunniteltu rakenne kannattelee jonkin aiheen lähtökohtana. Aihetta käsitellään toiminnallisesti, josta kehittyy ryhmän yhteinen draamaprosessi. Osallistajat liikkuvat todellisen ja kuvitteellisen draamatarinan (pretext) välillä muokaten omia tietojaan, kokemuksiaan ja ymmärrystään. Ohjaaja pitää prosessin käynnissä. Hän voi välillä toimia rooleissa tai ohjata sitä ulkoapäin kuunnellen ryhmää ja yhdistäen heidän kokemuksiaan draamatarinan välillä. Prosessidraamaa kuvaavat keskeneräisyys, hetkessä eläminen osallistujien ehdoilla ja vakava leikillisuus. (Korhonen 2001, 114-117.) Suunnittelemani draamatoiminta muovautui prosessidraaman tavoin. Se sopii pidempiaikaiseen työskentelyyn ja se oli mielestäni mielenkiintoinen draaman laji kokeiltavaksi Vuorovaikutteisessa TV:ssä, koska draamatarina etenee osallistujien ehdoilla.

Draaman avulla kehitysvammaisille henkilöille voidaan tarjota niin tunne-elämän virikkeitä kuin tiedollisia virikkeitä, jotka vaikuttavat henkilön aloitekykyyn ja itsetunnon kehittymiseen (Makkonen 1994, 240-241). Osallistujilla on mahdollisuus toimia erilaisissa sosiaalisissa rooleissa. Ohjaaja voi omalla toiminnallaan rohkaista osallistujia kokeilemaan uusia rooleja. Prosessidraaman painopiste ei ole näyttelmissä vaan toiminnassa, jossa hyödynnetään teatterinomaisia keinoja. Erilaiset roolit ja käyttäytymismallit antavat toimijalle uusia näkökulmia. Tietoisuus itsestä ja omista mahdollisuuksista kehittävät henkilön minäkuva myönteisempään suuntaan. Draaman kautta voidaan käsitellä jotakin asiaa tai ilmiötä. Samalla opitaan sosiaalisia taitoja, sekä kommunikaatio- ja ilmaisutaitoja. Nämä puolestaan vaikuttavat koko persoonallisuuden kehittymiseen. (Lintunen 1993, 1-3.)

Lintunen (1993, 3) painottaa draamaprosessin suunnittelua tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi. Huonoilla kokemuksilla voi olla vaikutusta seuraaviin tapaamiskertoihin. Hän kannattaa useampien viikkojen draamakokonaisuutta, jotta työtävät ja ryhmätyöskentely tulevat osallistujille tutuiksi. Aloitin draamaprosessin suunnittelemisen tutustumalla selkokieliisiin

kirjoihin. Halusin, että käyttämäni tekstit olisivat jokaisen osallistujan ymmärrettävissä. Suomessa selkokieltä alettiin kehittää 1970-luvulla. Oivallettiin, että yleiskielisiä tekstejä muokkaamalla voidaan tukea kehitysvammaisten ihmisten ymmärtämistä paremmin. Selkokieli auttaa niitä, jotka tarvitsevat tukea puheen tai tekstin ymmärtämiseen, lukemiseen, puhumiseen tai kaikkiin näihin. (Kartio 2010, 8.)

Valitsemassani selkokielisessä Kehitysvammaliiton julkaisussa (1996) kerrotaan tutkimustuloksista, jotka saatiin kartoittamalla kehitysvammaisten elämänlaatua. Elämänlaatu jaetaan neljään eri teemaan, joita ovat mukava tekeminen, ystävät ja rakkaat ihmiset, itseensä luottaminen sekä ilon tunteminen. Mukava tekeminen selitetään kiinnostuksen kohteeksi, kuten harrastustoiminnaksi. Ystäviä ja rakkaita perustellaan sillä, että jokaisella pitäisi olla ainakin yksi tärkeä ja läheinen ihminen. Itseensä luottava ihminen uskoo pärjäävänsä elämässä, eikä väheksy itseään. Ilon tuntemiseen kuuluvat mielihyvän ja ilon tunteet, jotka karkottavat surun ja masennuksen. (Autio & Öhman 1996, 3-5.) Näiden teemojen innoittamana suunnittelin draamaa ohjattavaksi Vuorovaikutteiseen TV:seen. Valitsin kyseiset teemat prosessidraaman lähtökohdiksi, koska ne ovat tärkeitä ja puhuttavia aiheita kenen tahansa elämässä. Teemat olivat positiivisia ja soveltuivat mielestäni erinomaisesti hyvän kokemuksen kaavaan.

Aloittamiseen ja lopettamiseen liittyvät rituaalit erottavat toiminnan tavallisesta arjesta ja helpottavat työskentelyä, jos muistaminen tai orientaatio on osallistujille vaikeaa. (Hagman 2010, 133.) Ryhmän alku- ja loppurituaalin muodostivat työparini kanssa valitsemani tunnekortit, jotka tulostettiin ja laminoitiin. Niissä oli kasvokuvat teksteineen iloinen, mielteliäs, tylsää, innoissaan, ärsyttää ja jotain muuta (Kuva 1). Korttien avulla jokainen ryhmäläinen jakoi tunnelmiaan ja kuulumisiaan yhteisesti tapaamisten alussa ja sen loppupuolella.

Lintunen (1993, 5) jakaa draamatoiminnan lämmittely- kehittely- ja lopetusvaiheeseen. Lämmittelyvaiheessa keskitytään hyvän ilmapiirin luomiseen ja jokaisen osallistujan huomioimiseen. Kehittelyvaiheessa käsitellään valittua aihetta erilaisia draaman työtapoja hyväksikäyttäen. Lopetus kattaa draamatyöskentelyn päättämisen yhdessä keskustellen ja mahdollisesti jatkoa pohjustaen. Suunnittelemani draamatapaamiset kulkivat Lintusen kaavan mukaisesti. Lämmittelyvaiheessa keskustelimme kuvakorttien avulla. Lämmittelyvaiheeseen kuului myös esimerkiksi lämmittelyharjoitus tai rentoutus. Kehittelyvaiheessa teimme jotain toiminnallista, joka vei tarinaa eteenpäin siitä, mihin oli viimeksi jääty. Lopussa keskustelimme yleensä teeman pohjalta ja päätimme ryhmätapaamisen korkein loppurituaaliin.

Draamaan ja sen käyttöön liittyy olennaisesti vuorovaikutuksen ja kommunikaation merkitykset. Puheenkehityksen ongelmista johtuen kommunikaatio saattaa muodostua turhauttavaksi kokemukseksi kehitysvammaisille henkilöille. Draamassa kommunikaatiota voidaan tukea olemassa olevilla ilmaisukeinoilla, kuten esimerkiksi eleillä, ilmeillä tai erilaisilla äänillä. (Lintunen 1993, 2.) Kommunikaatio voidaan jakaa sanalliseen ja sanattomaan viestintään. Osallistujien itseilmaisun tukeminen on tärkeää, koska erityisryhmien kanssa kommunikaatio muodostuu helposti ohjaajakeskeiseksi. Tasapuolisen kommunikaation tueksi voidaan käyttää esimerkiksi puheenvuorojen osoittamista jollakin esineellä, puheenvuorojen rajaamista muutamaan sanaan tai erilaisilla kuunteluharjoituksilla. Mielipiteenkin voi ilmaista muutoin kuin puheella, kuten esimerkiksi sosiometrisilla harjoituksilla, patsastyöskentelyllä, peiliharjoituksilla sekä tarinankerronnalla. (Hagman 2010, 135-136.)

Kuva 1 Tunnekortit jotain muuta ja mietteliäs.

Opinnäytetyö tarkastelee draamaan osallistumista Vuorovaikutteisen TV:n välityksellä. Draamatyöskentelyn onnistumiseen vaikuttaa olennaisesti kietoutuminen toimintaan (involvement). Kietoutumisen prosessi näkyy siinä, miten osallistujat aktivoituvat draamatyöskentelyyn. Kun yksilö osallistuu draamatoimintaan yhdessä muiden ihmisten kanssa, hänen tietoisuutensa omasta itsestä vähenee ja tarkkaavaisuus kohdistuu ympäristön vuorovaikutukselliseen toimintaan. Perusedellytykset kaikelle draamatoiminnalle ovat paneutuminen, mukanaolo, uppoutuminen, heittäytyminen ja sitoutuminen. Ne kaikki kuvaavat tilanteeseen kietoutumista. Asikainen (1995, 216-217) kirjoittaa siitä, miten Morgan ja Saxton (1987) jakavat kietoutuneisuuden kuuteen eri tasoon: kiinnostus, mukanaoleminen, sitoutuminen, sisäistäminen, tulkitseminen ja arviointi. Pulli ja Hämäläinen (2003, 155) vertaavat sitoutumista draamasopimukseen. Toimintaan on sitouduttava, mutta jokaisella on lupa hengähtää, eikä kiinnostusta tarvitse teeskennellä. Kietoutumisen tasot voivat vaihdella osallistujilla toiminnan kuluessa.

Pulli (2010) liittää väitöskirjassaan draamatyöskentelyn erityispedagogiikkaan, jolloin se saa terapeuttisia merkityksiä. Tutkimuksen tehtävä oli kuvata draamaa osana puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten kuntoutusta. Draamaa on painotettu kehitysvammaatyössä

oppimisen edistämässä, minäkuvan vahvistamisessa ja kuvittelun tukemisessa (Pulli 2010, 46-51). Osallistumisen kokemukseen vaikuttavat monet asiat. Pulli (2010, 89) jakaa draaman teoreettisen taustan esteettiseen (kauneus), sosiaaliseen (kumppanuus) ja kognitiiviseen (käsittäminen) näkökulmaan. Kumppanuuden pääluokka on mielestäni erityisen kiinnostava. Kumppanuuteen viittaavat sosiaalinen merkityksenanto ja yhteisö, joissa ihmisten vuorovaikutus tapahtuu. Kumppanuus sisältää idean dialogisuudesta ja kunnioittamisesta. Freiren toivo sisältyy siihen. Kasvatusasenteet muuttuvat, kun yhteisöt kehittyvät tasa-arvoisemmiksi ja alistetussa asemassa olevat ihmiset nousevat. (Pulli 2010, 91-93). Suunnittelemani draaman teemat liittyvät muun muassa ystävyyteen ja hyväksymiseen. Toivoisin, että ryhmän jäsenet kokisivat kuuluvansa ryhmään sen jäsenenä. Asuntolassa yhteisöllisyydellä on merkittävä asema.

Pulli jakaa kumppanuuden käsitteen yhteensä 20 alakäsitteeseen. Niistä muodostuvat luokat hän nimeää mahti, yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutuksen dialogisuus. Mahti käsittää ajatuksen valtaistumisesta ja voimaantumista (empowerment), joita kuvaavat tasa-arvoisuus, elämänhallinta ja tietoisuus itsestä. Mahti-luokan käsitteet ovat tavoite, tahto, vallasta vapaa ja samanlähtöinen. Yhteisön jäsenyys kattaa ajatuksen keskinäisestä kuuntelemisesta ja kunnioituksesta. Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia. Luokka kattaa käsitteet kuuntelu, kunnioitus, osallistuminen ja Me-kokemus. (Pulli 2010, 107). Draamassa toimitaan yhdessä ja yksin. Parhaimmillaan draamatoimintaan yhdessä osallistuminen johtaa me-kokemukseen, missä omakohtaiset kokemukset sulautuvat yhteen. Pulli (2010) selventää me-kokemuksen Sartren katseen kuvaukseen, missä katsottavana olemisesta tulee kuntouttava minä-kokemus ihmiselle. (Pulli 2010, 109-110.) Tällainen yhteensulautumisen hetki on vaikuttava kokemus. Me-hetki kuuluu olennaisesti hyvään draamakokemukseen ja siksi sen tarkastelu omassa draamaprosessissani on tärkeää.

Vuorovaikutuksen dialogisuus merkitsee tasavertaista vuorovaikutusta, jossa kahdenkeskiset ja ryhmän sosiaaliset suhteet näyttäytyvät tilan antona ja tilan ottona. Sen käsitteitä ovat virittyneisyys, heijastaminen, jaettu huomio, toiminta- ja osallisuus, tarjous, vastavuoroisuus ja vuorottelu. Virittyneisyys ja heijastuminen näyttäytyvät draamatoiminnassa uskalluksena luopua totutusta eli heittäytymisenä. Ihminen on avoin vaikuttamaan toisesta ihmisestä. (Pulli 2010, 111-112). Tarkastelen erityisesti heittäytymisen näkymistä ryhmätoiminnassa, sekä suhteessa muihin osallistujiin. Se kuvaa toimintaan osallistumista mielekkäällä tavalla.

Jaettu huomio ja toiminta ovat tarkkaavuuden suuntaamista yhteiseen asiaan ja toimintaan. Jaettu osallisuus viittaa osallistujien toiminnan molemminpuoliseen vahvistamiseen. Tarjous merkitsee esimerkiksi keskustelun avausta, johon toinen osapuoli tarttuu ja hyväksyy sen jatkamalla siitä, luopumalla omasta ideastaan ("kill your darlings"). Tyrmäys on tarjouksen vastakohta. Sen seurauksena tarina voi lopahtaa tai saada uuden käänteen (Pulli &

Hämäläinen 2003, 155). Vastavuoroisuus ja vuorottelu näyttäytyvät toiminnassa vuoron vaihtona henkilöltä toiselle esimerkiksi puheenvuorojen jakamisella jonkin esineen avulla (Pulli 2010, 112-114). Draamatoiminnan ymmärrettävyyden ja selkeyttämisen kannalta vuorottelun merkitys korostuu teknisen laitteen välityksellä. Tämän vuoksi sen tarkastelu Vuorovaikutteisessa TV:ssä on erityisen kiinnostavaa.

4 DiYSE-hanke ja sosiaalialan vuorovaikutteisten sovellutusten kehittäminen

DiYSE (Do it Yourself Smart Experiences) -hankkeessa kehitettiin ja arvioitiin teknisiä sovellutuksia, kuten Vuorovaikutteista TV:tä, senioreille, lapsille ja erityisryhmille. Se toteutettiin ajalla 1.9.2009-31.1.2011. Rinnekoti-Säätiössä puhe- ja kehitysvammaiset asiakkaat toimivat vuorovaikutteisen käyttöliittymän käyttäjinä. Hankkeessa oli mukana kymmenen erilaista kohdetta. Laitteet sijoitettiin Rinnekoti-Säätiön yhteisöllisiin asuntoloihin sekä käyttäjien yksityisiin koteihin. Hanke oli osa ITEA2 (Information for European Advancement) yhteistoiminnallista tutkimus- ja kehittämisohjelmaa. Se luettiin yhdeksi tärkeimmistä Eureka klusteriohjelmista informaatio- ja kommunikaatioteknologian alalla. Suomen yhteisprojektin muodostivat VTT, Tampereen yliopisto, Oulun yliopisto, Laurea AMK, Videra, Finwe, Geniem, There, Wiktio ja Rinnekoti-Säätiö. Suomessa rahoitukseen osallistui Tekniikan edistämiskeskus Tekes (Rinnekoti-Säätiö 2010.)

Vuorovaikutteisen TV:n teknologia perustuu videoneuvottelutekniikkaan, jossa reaaliaikainen yhteys muodostetaan laajakaistayhteyden avulla joko asiakkaan television tai tietokoneen välityksellä. Kommunikaatio tapahtuu kosketusnäytön, pienen kameran ja mikrofoniin avulla. (Syrjänen 2010, 73-74.) Kuvaruudun kautta on mahdollista saada reaaliaikainen ja vuorovaikutteinen yhteys asiakkaaseen. Ohjelman lähettäjät ovat eri tilassa kuin lähetysten vastaanottajat. Ohjelma lähetetään lähettämön kautta. Järjestimme ohjaajaparini kanssa lähettämön samanlaiseksi aina ennen jokaista lähetystä. Asetimme kuvaruudun sopivaan kuvakulmaan, missä molemmat ohjaajat näkyivät lähietäisyydeltä istumassa. Tallensin kameraan lisäksi toisen kuvakulman, missä ohjaajat näkyivät seisoessaan. Lähetysten aikana vaihdoin kuvakulmaa kaukosäätimen toiminnan mukaan. Omassa kuvaruudussamme näyimme niin me ohjaajat kuin asuntolan osallistujat. Siten pystyimme huolehtimaan siitä, että lähetysten aikana olimme molemmat näkyvissä osallistujien vastaanottimissa.

Keräsin tietoa hankkeesta haastatteleamalla projektikoordinaattori Tuula Kotimäkeä. Hänen tehtävänsä hankkeessa oli huolehtia sen koordinoinnista ja hallinnoinnista. Kotimäki kartoitti toimijoita hankkeen yhteistyöverkostoon Rinnekoti-Säätiön sisältä ja sen ulkopuolelta, hankeyhteistyökumppaneista sekä muista mahdollisista yhteistyötahoista. Kotimäki (2010) kertoo, että DiYSE-hankkeen tavoitteet ovat niin taloudellisia kuin ihmistä koskettavia. Tarkoituksena on edesauttaa eurooppalaisen teknologian kehitystyötä ja tulla vahvemmaksi

maailmanmarkkinoilla. Hankkeen ihmisoikeudelliset tavoitteet tulevat Euroopan Unionista. Ne liittyvät ihmisten tasavertaisuuteen tietoyhteiskunnassa. Kotimäki puhui popperilaisesta ihmisen voimaannuttamisesta ja osallistamisesta. Rinnekoti-Säätiö on mukana hankkeessa käytettävyytutkimuksen ansiosta. Käytettävyyden tarkoitus on, että teknologia olisi niin yksinkertaista, että se olisi kaikkien saatavilla. (Kotimäki 2010.)

Vuorovaikutteisen TV:n ohjelmatarjonta hankkeen aikana kattoi ohjaus- ja vapaa-ajantoimintoja. Ruudussa nähtiin niin kädentaitojen etäohjausta, jumppaa ja musiikkia kuin keskustelu- ja asiaohjelmia. Lisäksi seurakunta piti omaa lähetystä. Alkututkimuksessa tulleita toiveita pyrittiin Kotimäen mukaan toteuttamaan ohjelmatarjonnan suunnittelussa. Lähetysideoita tuli myös ohjelmien lähettäjiltä. Lähettäjinä toimivat erity ammattihenkilöt, toiminnanohjaajat, ohjaaja ja asiakas yhdessä, sekä asiakkaat ohjaajien avustuksella. (Kotimäki 2010.)

Kotimäen mielestä DiYSE-hankkeen tärkeimmät kehityshaasteet liittyvät kommunikoinnin auttamiseen. Jos Vuorovaikutteiseen TV:seen saataisiin mukaan kommunikointia auttava perusvalikko ja siinä edes kyllä/ei - valikko, voisivat kaikki osallistua lähetyksiin tasavertaisesti. (Kotimäki 2010.) Ihmisten perus tarpeista huolehditaan aina ensin ja kaikki ylimääräinen pitää pystyä perustelemaan. Kotimäki väittää, että Vuorovaikutteinen TV voi tuoda henkilölle sisältöä elämään kustannustehokkaasti, vaikka ei se läsnä olevaa tilannetta korvaisikaan. Haasteista huolimatta Kotimäki näkee Vuorovaikutteisen TV:n esimerkiksi kustannustehokkaiden tapaamisten mahdollistajana. Hän haaveilee, että laitteen teknistä ongelmista päästäisiin ja että jokaisesta asumisyksiköstä löytyisi rauhallinen tila lähetyksiä varten. (Kotimäki 2010.)

Sosiaalialan asiakastyöhön sovellettavaa videoneuvottelutekniikkaa on kehitetty muissakin hankkeissa. Turvallinen Koti -hanke kehittää asiakkaan arkea ja hyvinvointia tukevia, ennaltaehkäiseviä virtuaalisia palveluja kotona selviytymisen tueksi. Osallistavat ryhmätoiminnot koostuvat muun muassa ohjatuista ohjelma tuokioista, keskustelutuokioista ja asiantuntijapalveluista. (Syrjänen 2010, 76.) Videoneuvottelukäytäntöjen kehittämishanke, Vipu-projekti, kehitteli etäneuvottelutekniikalle uusia käyttötapoja yhdessä Tampereen kaupungin eri toimintayksiköiden, Tietotekniikkakeskuksen ja muiden kehittämishankkeiden kanssa. Toimintamallia kokeiltiin niin hallinnollisessa kuin asiakastyössä. (Syrjänen 2010, lukijalle.) Vammaistyön osalta hankkeessa testattiin Videran Vidyon Mobile - ratkaisua. Etäyhteys viittovaan sosiaalityöntekijään säästi aikaa ja toimi joustavasti pienten asioiden hoitamisessa. (Syrjänen 2010, 31.)

Viittomakielen tulkkipalveluita on käytetty asiakastilanteiden tukena vammaispalveluissa yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Hankkeessa kehitetty Visual Meeting -

videoneuvotteluohjelmisto mahdollistaa etätulkkauksen viittomakieliseen sosiaalityöhön. (Syrjänen 2010, 48-49.) Pirkanmaan Etätulkki.fi - hanke oli myös kehittämässä etätulkkaukspalveluita kehitysvammaisille asiakkaille. Etätulkkaukspalveluista hyötyivät vammaispuhepalvelulain piiriin kuuluvat viittomakieliset, tukiviittomia käyttävät henkilöt sekä osa puhevammaisista asiakkaista. (Syrjänen 2010, 54.) Usein asiakas ei itse kykene tilaamaan tulkkia puhelimen, tekstiviestin tai sähköpostin kautta ja se jää lähihenkilöiden varaan. Honkalampi-säätiön Punos-hankkeessa kehitettiin puhevammaisten tulkin tilausta videoneuvottelu-ohjelman välityksellä. Hankkeen sähköisen kommunikointiratkaisun avulla tulkin tilaaminen tapahtui kuvien- ja tekstikommunikaation avulla videoneuvotteluyhteyden aikana. Ohjelmassa oli valmiita ilmaisuja, kuten kommentteja tai tunneilmaisuja, joihin asiakas pystyi halutessaan äänittämään puhetta. (Honkalampi-säätiö 2010.)

Erilaiset teknologiset ratkaisut voivat helpottaa kehitysvammaisten ihmisten elämää itsenäiseen ja turvalliseen suuntaan. Niiden avulla voidaan edistää asiakkaan hyvinvointia sekä helpottaa työntekijän työtä. Hyvinvointiteknologia tarkoittaa nykyaikaisen teknologian hyödyntämistä ihmisen toimintakyvyn ja terveyden ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Toiminnalle on tärkeää suunnitelmallisuus ja huolellinen ennakointi riskin varalta. Teknologian käytön osaaminen ja osaamattomuus kertovat työn arvoista. Siksi on tärkeää pohtia työn eettisyyttä ja sitä, onko tekninen sovellutus käyttäjälleen enemmän riski vai hyödyttävä tekijä. (Raappana 2009, 9- 15.) Kyselyn mukaan opiskelijoiden ajatukset vuorovaikutteisesta käyttöliittymästä asiakastyön tukena vaihtelevat. Suurin osa kokee laitteen positiivisena vuorovaikutukselle ja sosiaalisessa kanssakäymisessä. (Piirainen & Sarekoski 2008, 52-56.) Kokemukseni laitteen käytöstä vanhustyössä oli osin ristiriitainen. Teknilliset ongelmat vaikeuttivat ajoittain keskustelua ja vuorovaikutusta ruudun välityksellä. Olin yllätynyt siitä, miten asiakkaat lähtivät tästä huolimatta innoissaan mukaan toimintaan.

5 Työn tavoitteet ja arviointikeinot

Opinnäytetyön tavoitteet kietoutuvat draamatoimintaan ja omaan oppimiseeni. Työn tavoitteena on selvittää

1. miten draaman keinoin voidaan tukea kehitysvammaisten henkilöiden osallistumista Vuorovaikutteisessa TV:ssä ja
2. miten prosessidraaman kaltainen työtapa soveltuu käytettäväksi Vuorovaikutteisessa TV:ssä erityisryhmän kanssa, sekä
3. draamaprosessin suunnittelu, ohjaus ja arviointitaitojeni kehittymistä erityisryhmän tarpeisiin.

Rinne koti-Säätiön DiYSE- hankkeessa tavoitteeni näyttäytyy mahdollisen toiminnan kehittämisenä. Osaltani voin vaikuttaa laitteen todellisten loppukäyttäjien löytymiseen. Onnistuessaan draama voi toimia sosiaalisen kommunikaation vahvistamisessa, joka on yksi hankkeen tavoitteista. Suunnittelemani draamaprosessin aihevalinnan kautta voin osaltani tukea osallistujien elämän laatua, ystävyyttä ja yhteisöllisyyttä.

Opinnäytetyössäni käytän toimintatutkimuksen kaltaista lähestymistapaa. Toimintatutkimukselle on ominaista kaksoistehtävä, joka määrittyy toiminnan tutkimisen ja kehittämisen kautta. Reflektiivisyys on toimintatutkimukselle keskeinen piirre kehittämistyössä. Siinä pyritään löytämään erilaisia ratkaisuja tavoitteiden saavuttamiseksi ja uuden tiedon löytämiseksi. (Heikkinen 2001, 170-176.) Draamalla on mielestäni samankaltainen olemus kuin toimintatutkimuksella; keskeneräisyys, tutkimuksellisuus ja oman toimintansa pohdinta ovat merkityksellisiä. Draama ei pyri mihinkään oikeaan lopputulokseen vaan itse toiminta on sen päämäärä. Ongelmanratkaisu tapahtuu toiminnan puitteissa. Niin toimintatutkimuksessa kuin draamassa korostuu yhteisöllisyys, joka näkyy keskusteluna ja sosiaalisena vuorovaikutuksena. Toimintatutkimukselle on lisäksi tärkeää tiedon peilaaminen aikaisempaan tutkittuun teoriaan. (Ks. Heikkinen 2001, 175-183 ja Korhonen 2001, 116-117.) Opinnäytetyön tutkimusote on laadullinen. Päämääränä on draamatoiminnan kehittäminen ja soveltaminen Vuorovaikutteisessa TV:ssä.

Useampaa aineistonkeruumenetelmää käytettäessä saadaan luotettavaa arviointia (Robson 2000, 125). Tutkielman arviointikeinoina käytettiin draamaa, osallistavaa havainnointia ja Talking mats -menetelmää. Lisäksi kirjoitin päiväkirjaa toiminnan edetessä. Taulukossa 1 näkyvät opinnäytetyön arviointikeinot ja arvioinnin tekijät suhteessa tutkielman tavoitteisiin. Olen erottanut siinä draamatoimintaan ja omaan oppimiseeni liittyvät tavoitteet omiin sarakkeisiinsa. Itseni lisäksi ohjaajaparini ja asuntolan työntekijä arvioivat ryhmänjäsenten osallistumista draamaan jokaisen lähetyksen jälkeen täyttämällä arviointilomakkeen (Liite 1) jokaisen osallistujan kohdalta. Päiväkirjan kirjoittaminen oli myös systemaattista. Siinä arvioin draaman soveltumista Vuorovaikutteiseen TV:seen ja oman ohjaajuuteni kehittymistä vastaamalla apukysymyksiin jokaisen tapaamisen jälkeen (Liite 2).

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikeino	Arvioinnin tekijä	Toteutus
Kehitysvammaisten henkilöiden osallistumisen tukeminen draaman keinoin Vuorovaikutteisessa TV:ssä	- draama - havainnointiin perustuva arviointilomake* (Liite 1)	- asiakkaat - opinnäytetyön* tekijä - ohjaajapari* - työntekijä-havainnoija*	- toiminnan aikana - jokaisen lähetyksen jälkeen*
Draamamenetelmien soveltuvuus kehitysvammaisten henkilöiden kanssa Vuorovaikutteisessa TV:ssä	- draama - havainnointiin perustuva arviointilomake* - Talking mats** (Liite 7)	- asiakkaat - opinnäytetyön* tekijä - ohjaajapari*/** - työntekijä-havainnoija*	- toiminnan aikana - jokaisen lähetyksen jälkeen* - viimeisellä tapaamisella**
Oman oppimisen tavoitteet			
Erityisryhmän ohjaaminen	Päiväkirjan apukysymyksiin (Liite 2) vastaaminen	opinnäytetyön tekijä	jokaisen tapaamisen jälkeen
Draamaprosessin suunnittelu, ohjaus ja arviointi	Päiväkirjan apukysymyksiin vastaaminen	opinnäytetyön tekijä	jokaisen tapaamisen jälkeen

Taulukko 1 Tavoitteet, arviointikeinot ja arvioinnin tekijät

Ennen lähetyksiä haastattelin DiYSE-hankkeen projektikoordinaattori Tuula Kotimäkeä. Haastattelu toimi tutkielmassa tiedonkeruuna ja palveli toiminnan suunnittelemista. Suunnittelemani haastattelu (Liite 3) oli puolistrukturoitu eli teemahaastattelu. Sille on ominaista ennalta tiedetty näkökulma (Hirsjärvi & Hurme 200, 47). Opinnäytetyössä se muodostuu draaman mahdollisuuksista Vuorovaikutteisessa TV:ssä. Haastattelun teemat olivat Vuorovaikutteinen TV työvälineenä, käyttäjät ja kehittäminen. Niiden alle muodostin apukysymyksiä, joiden varassa haastattelu eteni. Kartoitin projektikoordinaattorin tehtäviä, hankkeen taustaa, sekä tekniikan asettamia mahdollisuuksia ja haasteita. Minua kiinnostivat Vuorovaikutteisen TV:n käyttäjien - osallistujien, lähettäjien ja asuntoloiden työntekijöiden - kokemukset. Kysyin lisäksi toiminnan kehittymisestä, kysynnästä ja kehitysideoista. Tuula Kotimäen haastattelu toteutettiin 24.11.2010 Rinnekoti-Säätiön tiloissa. Se nauhoitettiin ja litteroitiin.

Havainnointi arvioi toimintaa ja siihen osallistumista. Sen avulla saadaan suoraa ja välitöntä tietoa ihmisten käyttäytymisestä varsinkin tilanteissa, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa sekä nopeasti muuttuvia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 200). Havainnointi vaikutti

sopivalta aineistonkeruumenetelmältä niin henkilöiden toimintaan osallistumista tutkittaessa kuin tarkastellessa draamamenetelmien soveltuvuutta. Havainnointi suoritettiin draamatoiminnan aikana osallistuvan havainnoinnin tapaan. Siinä havainnoija on sitoutunut ryhmään osallistuen sen toimintaan (Robson 2000, 147).

Arviointia suorittivat itseni lisäksi ohjaajaparini sekä ulkopuolinen havainnoitsija, jota kutsun työntekijä-havainnoitsijaksi. Arviointi tapahtui jokaisen lähetyksen jälkeen tekemälläni arviointilomakkeella (Liite 1). Sen osat perustuvat Morganin ja Saxtonin (1987) kietoutuneisuuden kuuteen eri tasoon, joita ovat kiinnostus, mukanaoleminen, sitoutuminen, sisäistäminen, tulkitseminen ja arviointi. (Asikainen 1995, 216-217.) Itse muotoilemani arviointikysymykset hahmottavat kietoutuneisuutta niin draamatoiminnan kuin osallistujien keskinäisen vuorovaikutuksen tasoilla. Pyysin havainnoijia kirjaamaan esimerkit jokaisen osallistujan kohdalta mahdollisimman pian jokaisen lähetyksen jälkeen. Pyysin havainnoitsijoita välttämään omia tulkintoja, jotta heidän mahdollinen emotionaalinen sitoutuminen tutkittavaan tilanteeseen ei vaikuttaisi havainnointimateriaaliin (Ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 200-201).

Työntekijä-havainnoitsija oli lähetyksissä ryhmän mukana. Hänen tehtävänä oli havainnoida ryhmätoimintaa, pitää huolen osallistujien turvallisuudesta ja auttaa heitä tarvittaessa. Työntekijä-havainnoitsija vaihtui puolesta välissä lähetyksiä toiseen työntekijään työvuorojen järjestelyn takia. Molemmat havainnointiin osallistuneet työntekijät kuuluvat asuntolan henkilökuntaan. Työntekijän läsnäolo on mielestäni perusteltua, koska Vuorovaikutteisen TV:n teknilliset ongelmat, kuten esimerkiksi äänentoisto-ongelmat toivat haasteita draamaryhmän ohjaamiselle. Mahdollisia teknillisiä ongelmia oli odotettavissa perustuen niin projektityöntekijän haastatteluun kuin aikaisempiin kokemuksiini laitteen käytöstä.

Havainnointia esiintyi eri tasoilla. Havainnoin ohjaajana draaman toimimista ja siihen osallistumista. Työparina toimiva tulkkityöntekijä havainnoi toimintaa systemaattisesti ennalta sovittujen asioiden pohjalta. Työntekijä puolestaan havainnoi ryhmää Vuorovaikutteisen TV:n asuntolan puolella. Koska hän oli läsnä ryhmän kanssa, pystyi hän havaitsemaan ryhmän toimintaa hieman lähemmin. Havainnointia tekevät työntekijät olivat jo ennalta tuttuja ryhmään osallistuvien henkilöiden kanssa. Täten heidän läsnäolonsa vaikutukset osallistujien käyttäytymiseen pyrittiin minimoimaan.

Draamatoiminnan ja Talking Mats -menetelmän avulla pyrin osallistujien mielipiteiden ja ajatusten esille tuomiseen. Osallistujien näkökulman kautta selvitän draamatoiminnan soveltuvuutta Vuorovaikutteisessa TV:ssä. Draamatoiminnan aikana kysyin osallistujilta välitöntä palautetta toiminnasta. Toiminnan edetessä muodostui monenlaisia teoksia, joiden syntymiseen tarvittiin ryhmän yhteistyötä ja ennen kaikkea toimintaan osallistumista. Nämä

osallistujien aikaansaamat tuotokset, kuten esimerkiksi draamasopimus (Liite 4) toimivat osaltaan opinnäytetyön tavoitteiden arvioinnissa.

Talking Mats -menetelmän avulla ohjaajaparini kysyi viimeisellä tapaamiskerralla palautetta osallistujilta muun muassa draamatoiminnasta ja heidän osallistumisestaan. Talking Mats -keskustelumaton avulla voidaan tukea mielipiteiden ilmaisemista ja henkilön omia viestintätaitoja. Visuaalinen menetelmä on kehitetty ja rekisteröity Skotlannissa Stirlingin yliopistossa. Sen avulla voidaan tukea esimerkiksi kehitysvammaisten asiakkaiden ajattelua ja muistamista. Menetelmä soveltuu muun muassa kyselyiden suorittamiseen. (Papunet 2011.) Ohjaajaparini suoritti osallistujien haastattelut, koska menetelmä vaatii valmiuksia, joihin hän on saanut perehdytyksen. Menetelmää varten tarvitaan matto, jonka päälle osallistujat asettavat tarralapuvin varustetut kortit. Matolle asetetaan valmiiksi mielipidettä kuvaava asteikko: hyvä, en tiedä ja huono, sekä keskustelun aihetta kuvaava kortti (Kuva 2). Suunnittelimme ja valmistimme kortit yhdessä ohjaajaparini kanssa. Korteissa oli PCS -kuvat (Picture Communication Symbols) ja kuvatekstit. Koska palautteenanto liittyi draamatoimintaan liittyviin asioihin, valitsimme draamaryhmän keskustelun aihekortiksi.

Kuva 2 Keskustelumaton mielipideasteikko ja aihekortti.

Viimeisessä tapaamisessa ohjaajaparini kävi kahdenkeskiset palautekeskustelut jokaisen ryhmään osallistuneen henkilön kanssa. Hän kysyi osallistujan mielipidettä valitsemistamme draamatoimintaa koskevista aiheista. Niitä oli yhteensä 11 ja ne oli luotu havainnoinnin arviointilomakkeen (Liite 1) aiheiden pohjalta. Draaman aiheita kuvaavia kortteja olivat draamatarina, Ossi ja Alma (Kuva 3). Toimintaa kuvaavia aiheita korteissa olivat oma osallistuminen, yhteistyö, keskustelu ja tunteista puhuminen (Kuva 10). Muita osallistujia

kuvaavat aiheet korteissa olivat ohjaajat ja muut osallistujat (Kuva 9). Esillä olemista kuvaavat kortit olivat ”minua kuunneltiin” ja ”katsottavana oleminen” -kortit (Kuva 4). Kahdenkeskisten keskusteluiden ohessa osallistujat esittivät mielipiteensä ohjaajaparilleni keskustelumaton tukemana asettamalla asiaa esittävät kortit matolle asetetulle mielipideasteikolle. Kun kaikki kortit oli sijoitettu matolle, käytiin vaihtoehdot uudelleen läpi. Osallistuja sai halutessaan vaihtaa korttien paikkaa tai lisätä jotain. Lopuksi jokaisen osallistujan matosta otettiin kuva digitaalisella kameralla. Myöhemmin kuvista lähetettiin kopiot osallistujille.

Kuva 3 Draaman aiheita kuvaavat kortit.

Kuva 4 Esillä olemista kuvaavat kortit.

Opinnäytetyöprosessin aikana kirjoitin päiväkirjaan vapaata havainnointia draamatoiminnasta sekä kokemuksia ryhmänohjaamisesta. Päiväkirjamerkintöjen tukena käytin Pullin ja Hämäläisen (2003, 156) draamaprosessin ohjaajalle tehdyn tarkistuslistan pohjalta muodostamiani kysymyksiä (Liite 2). Kysymysten avulla tein muistiinpanoja draamatoiminnasta ja tarkastelin toimintaa draaman työtapojen sekä ryhmädynamiikan näkökulmista. Arvioinnin keruu havainnoinnin ja omien päiväkirjamerkintöjeni osalta oli systemaattista, jotta arvioinnin aineistonkeruu olisi validi eli siinä mitataan opinnäytetyössä tutkittavaa asiaa (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 186).

6 Draamatoiminnan kuvaus

Draamaryhmään ilmoittautui aluksi viisi henkilöä. Ryhmän kokoonpano eli kuitenkin toiminnan edetessä ja lopulta lähetyksiin osallistui aina kerrallaan kahdesta viiteen henkilöä. Kahdella ensimmäisellä tapaamiskerralla minä ja ohjaajaparini menimme asuntolaan tapaamaan ryhmäläisiä. Tutustuimme ryhmäläisiin draaman avulla ja sovimme toiminnalle raamit eli teimme draamasopimuksen. Nämä säännöt käsittelivät ryhmän toimintaan vaikuttavia asioita. Käytin esineitä apuna draamatarinan aloituksessa. Niiden avulla ryhmä loi alkavalle draamatarinalle päähenkilön, Ossin, jonka elämää sitten yhdessä tarkastelimme. Ossin tarina eli draamassa osallistujien ehdoilla ja tarina sai myös lopun.

Draamatoiminta koostui kahdeksasta tapaamisesta. Alun perin niiden keston arveltiin olevan noin 30-45 minuuttia. Tapaamisen kestivät lopulta 45 minuuttia alku- ja loppurutiineineen, draamatoimintoineen sekä keskusteluineen. Ensimmäiset lähetykset pidettiin saman viikon aikana ja loput lähetykset viikon välein. Kuvaan ryhmätoiminnan etenemisen aina ensimmäisestä tapaamisestamme viimeiseen eli osallistujien palautteenantoon asti. Viisi seuraavaa tapaamisestamme tapahtuivat Vuorovaikutteisen TV:n välityksellä. Draamatoimintaa kuvatessani suojelen henkilöiden anonymiteettiä käyttäen keksittyjä nimiä. Kutsun osallistujia nimillä Eila, Moona, Antti, Olli ja Sauli.

6.1 Ensimmäinen tapaaminen - Draamasopimuksesta liikkeelle

- Tilanne: Tutustuminen
- Työtavat: kuvakortit, rento asento - esittelypiiri, keskustelu ja kirjaaminen

Ryhmään osallistuivat ensimmäisellä kerralla Olli, Moona ja Sauli. Ennalta ilmoittautuneista henkilöistä kaksi ei halunnutkaan osallistua ryhmään. He tuntuivat olevan huonolla päällä, eikä suostuttelu auttanut. Toinen heistä ei osallistunut ryhmään myöhemminkään. Toinen taas, jota tässä kutsun Antiksi, tuli ryhmään mukaan myöhemmin. Tapaamisessa olivat lisäksi läsnä yksi työntekijä ja asuntolassa ollut opiskelija, joka oli kiinnostunut seuraamaan tapaamista ja jonka annoimme tulla ryhmäkerralle mukaan. Esittelimme ohjaajaparini kanssa itsemme ja kerroimme osallistujille draamaryhmästä. Levitin tunnekortit lattialle ja pyysin osallistujia valitsemaan sellaisen kortin, joka parhaiten kuvaisi heidän mielialaansa sinä aamuna. Moona valitsi itselleen surullisen kortin ja Olli iloisen kortin (Kuva 5). Sauli otti mielteliään kortin. Istuimme piirissä ja jokainen esitteli itsensä muille näyttämällä heille oman rennon asentonsa. Pyysin muita osallistujia matkimaan jokaisen asentoa ja tunnustelemaan, miltä toisen asento tuntui. Tämä herätti osallistujissa naurua. He lähtivät kuitenkin melko varauksettomasti kokeilemaan jokaisen omaa asentoa. Osallistujat olivat

toisilleen ennalta tuttuja ja vain ohjaajaparini oli Saulille ennalta tuntematon. Lämmittelyharjoituksen jälkeen kerroin osallistujille, että draama tarkoitti sellaista toimintaa, jota olimme juuri tehneet. Kaikki osallistujat kertoivat tehneensä draamaa aiemminkin.

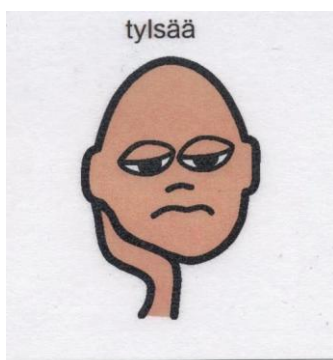

Kuva 5 Tunnekortit surullinen ja iloinen.

Draamasopimus eli draamaan sitoutumisen yhteiset säännöt muotoutuivat ryhmän kanssa keskustellen. Jaoin osallistujien puheenvuoroja pallon avulla, mutta silti Moona oli koko ajan äänessä ja puhui muiden osallistujien päälle. Olli ei pyytänyt puheenvuoroa kertaakaan. Sauli piti palloa pitkään käsissään, mutta ei sanonut mitään. Ehdotuksia draamasopimukseen laitettavaksi saatiin, kun kyselin osallistujilta suoraan. Osallistujat pitivät tärkeänä puheenvuorojen järjestystä ja omaa vuoroaan puhua, vaikka sen noudattaminen vaikutti vaikealta. Huonoon käyttäytymiseen liittyvät asiat, kuten kiroileminen ja muiden loukkaaminen mainittiin. Vaikka ehdotukset olivat yksinkertaisia, kuten ”ei saa kiroilla”, merkitsin kaikki ehdotukset muistiin, koska en halunnut tyrmätä kenenkään ehdotusta. Muotoilimme ohjaajaparini kanssa draamasopimuksen kirjallisen version (Liite 4) kuvien tukemana seuraavalle tapaamiskerralle näytettäväksi. Osallistujien ja omien ehdotustemme pohjalta se muodostui seuraavanlaiseksi:

”Annan myös toisille puheenvuoron, osallistun toimintaan ja keskusteluun oman jaksamisen mukaan, en loukkaa ketään ja kunnioitan muita ryhmäläisiä, en kiroile, arvostan jokaista ryhmäläistä ja annetaan kaikkien kukkien kukkia. Pidetään hauskaa!”

Lopuksi pyysin osallistujia valitsemaan tunnekorteista omia tunnelmiaan parhaiten kuvaavan kortin. Olli valitsi mielteliään kortin ja Sauli tylsää-kortin (Kuva 6). Moona valitsi taas surullisen kortin. Olli kertoi syyksi, että hänen veljensä oli sairas. Mietin, oliko jokin asia draamassa ehkä tuonut veljen mieleen. Sauli kertoi, että ryhmän takia hän ei voinut katsoa jotain televisio-ohjelmaa. Mietin, olikohan draama liian pitkä. Osallistujat kertoivat kuvakorttien olevan hyvä asia. Mietin, että ajananto ja ohjaamisen selkeys olivat ryhmätoiminnalle tärkeitä. Huumori ja hauskapito korostuivat tässä tapaamisessa.

Kuva 6 Tunnekortti tylsää.

6.2 Toinen tapaaminen - Tarina alkaa

- Tilanne: Henkilöhahmon luominen
- Työtavat: kuvakortit, esineet, keskustelu ja kirjaaminen

Kaikki ensimmäiselle kerralle osallistuneet henkilöt - Moona, Sauli ja Olli - saapuivat paikalle. Kuulimme työntekijältä, että Olli oli halunnut laittaa parhaimmat päälleen. Paikalle tuli myös edellisellä kerralla mukana ollut opiskelija, joka seurasi ryhmää sivusta. Mielestäni oli hyvä, että ryhmää seurasi aina joku ylimääräinen henkilö. Näin havainnoitsijan rooli tuli ryhmäläisille tutuksi jo ennen varsinaisia Vuorovaikutteisen TV:n lähetyksiä. Aloitimme valitsemalla tunnekorteista sen hetkistä olotilaa parhaiten kuvaavan kortin. Olli valitsi iloisen kortin ja Moona sekä Sauli miettieliään. Laitoin edellisellä kerralla tehdyn draamasopimuksen kiertämään piirissä. Sovimme yhdessä ryhmän kanssa, että Olli säilyttäisi sitä tallessa huoneessaan. Toinen osa jäi meille ohjaajille.

Tällä kertaa tunnelma oli rauhallisempi, eikä Moona ollut niin paljon äänessä kuin edellisellä kerralla. Mietin, oliko syy tähän se, että vierestä seuraavia henkilöitä oli vähemmän. Moona yritti välillä keskustella opiskelijan kanssa. Hän ei kuitenkaan saanut paljon vastakaikua keskustelulle ja keskittyi ennemmin toimintaan muiden osallistujien kanssa. Ohjaamisen kannalta se oli helpompaa, koska hän keskittyi muiden kanssa samoihin asioihin, eikä hän häirinnyt muita ryhmäläisiä. Jälkeenpäin pohdin, että olisin voinut pitää tiukemmin kiinni yhteisistä säännöistä, kuten osallistujien puheenvuoroista.

Keskustelimme osallistujien kanssa siitä, oliko heidän vaikeaa työskennellä silmät kiinni. Vaikka jokainen heistä sanoi pystyvänsä olemaan silmät kiinni, annoin heille mahdollisuuden halutessaan pitää silmät auki. Pyysin jokaista vuorollaan ottamaan tuomastani pussista jonkin esineen ja tunnustelemaan sitä esinettä näkemättä. Tehtävänä oli kertoa muille esineen

ominaisuuksista ja käyttötarkoituksista. Muut saivat halutessaan esittää lisäkysymyksiä esineen tunnustelijalle. Moona kuvaili poimimaansa karttaa kylmäksi ja joksikin, missä on tekstiä tai kuvia. Hän mainitsi esineen olevan ehkä kirja, jossa on sivuja. Olli kuvaili poimimiaan uimalaseja uimiseen liittyviksi, kaksiosaiseksi, kumisiksi ja kovaksi. Sauli esitti hänelle lisäkysymyksen. Hän itse taas kuvaili poimimaansa tulitikkurasiaa kevyeksi, vaaleaksi rasiaksi, jossa on jotain sisällä. Moona kehui tehtävää hauskaksi. Hän kertoi tehneensä sitä aiemmin.

Kun kaikki olivat tunnustelleet yhtä esinettä, ne laitettiin lattialle piirin keskelle. Olin suunnitellut laittavani piirin keskellä yhden esineen, mutta huomasin, että kartta, uimalasit ja tulitikkurasia muodostivat mielenkiintoisen ja selkeämmän kokonaisuuden, kuin vain yksi esine. Niin päätin käyttää niitä kaikkia. Esineet toimivat alkukoukkuna, eli niiden tarkoitus oli herättää osallistujien uteliaisuus alkavaan draamatarinaan. Mietimme yhdessä, kenelle esineet voisivat kuulua. Painotin osallistujille, että oikeaa tai väärää vastausta ei ole. Draamatarinan henkilöahmoksi muodostui suomalainen 60-vuotias eläkeläinen, jonka ryhmäläiset nimesivät Ossiksi. Ryhmäläiset keksivät, että Ossi syntyi Joensuussa, mutta on asunut elämänsä aikana ulkomailla ammattinsa vuoksi. Tämä kilpauimari ja huippu-urheilija tykkää liikkua metsässä ja istua nuotiolla. Jokaisen ajatuksia kuunneltiin ja yhteiset päätökset syntyivät melko helposti. Ohjaajana sain kysellä paljon, mutta spontaanejakin ehdotuksia tuli. Kaikki lähtivät leikkiin mukaan ja ymmärsivät henkilön olevan kuvitteellinen. Mietin, olisinko voinut haastaa muita osallistujia miettimään kysymyksiä niin tunnustelutehtävässä kuin hahmon muodostamisessa.

Draaman jännitteen säilymiseksi kerroin osallistujille, että seuraavalla kerralla tapaisimme henkilöahmomme Ossin. Kerroimme ohjaajaparini kanssa tapaavamme draamaryhmän seuraavan kerran Vuorovaikutteisen TV:n kautta. Osallistujat seurasivat tarkkaavaisesti vierestä kun näytimme osallistujille, miten laite avataan.

6.3 Ensimmäinen lähetys - Ossin elämää

- Tilanne: Henkilöahmoon tutustuminen
- Työtavat: kuvakortit, patsaat, ohjaaja roolissa, osallistujat roolissa ja keskustelu

Lähetyksen havainnoitsija soitti minulle ennen lähetystä kysyäkseni, miten laite laitetaan päälle. Ilmeisesti kukaan osallistujistakaan ei enää muistanut asiaa. Hän kertoi minulle, että Sauli oli saanut töitä, eikä enää osallistuisi ryhmään. Sauli oli kuulema ollut harmissaan siitä, että ei enää voisi osallistua tapaamisiin. Kun saimme yhteyden, olivat Moona ja Olli jo paikalla. Olin soittanut asuntolaan aiemmin viikolla ja pyytänyt esimerkiksi Ollia tuomaan

mukanaan hatun, jota voisimme tarvittaessa käyttää draamatyöskentelyssä. Ollilla oli hattu päässään.

Pyysin osallistujia levittämään tunnekortit lattialle ja poimimaan kortin, joka parhaiten kuvasi heidän olotilaansa sillä hetkellä. Moona otti mielteliään kortin ja kertoi mieltivänsä joulua. Olli otti iloisen kortin ja kertoi ystävänsä syntymäpäivistä. Koska meillä ohjaajilla ei ollut lähettämössä kortteja, näytimme olotilamme patsaina eli pysähtyneinä asentoina. Osallistujia tämä hieman huvitti. Mietin, että patsaat toimivat mahdollisen jännityksen tasaajina. Kun jatkoimme seuraavaan tehtävään, unohdin pyytää osallistujia keräämään kortit pois. En muistanut niitä enää videoyhteyden takia. Ohjaajaparini muistutti asiasta ja kortit kerättiin pois.

Muistelimme osallistujien kanssa edellisellä kerralla luomaamme henkilöahmoa. Osallistujat muistivat, että Ossi oli 60-vuotias eläkeläinen. Kysyttyäni muita asioita Ossista, he tuntuivat muistavan kaikki asiat hyvin. Keskustelun aikana eräs asukas, jota tässä kutsun Eilaksi, saapui yllättäen paikalla ja tuli mukaan keskusteluun. Hän luuli, että puhuimme jostakusta oikeasta henkilöstä ja yritti arvata, kenestä voisi olla kyse. Kerroimme hänelle, että kyse oli kuvitellusta henkilöstä ja Eila lähti leikkiin mukaan.

Kerroin, että tällä kerralla saisimme tietää uusia asioita luodusta henkilöahmosta. Käytin apuna patsastyöskentelyä, missä tilanne tai tunne näytetään pysähtyneenä asentona. Tehtävänä oli miettiä hyviä tai huonoja valokuvia Ossin elämästä, joita kuvaisimme itse eri asennoissa, ”patsaina”. Kuvassa sai halutessaan käyttää toista henkilöä apuna. Kerroin myös, että kuvassa voisi halutessaan merkitä Ossia Ollin tuoman hatun avulla.

Näytimme ohjaajaparini kanssa ensin esimerkin. Vihdoin kaukosäätimellä kuvakulmaa ja nousimme seisomaan. Muovasin ohjaajaparini hellästi patsaaksi ja jäin itsekin paikoilleni asentoon. Kun kysyimme, miltä se näytti, Eila kertoi, että ei enää muistanut. Kerroin, että osallistujat voisivat kysyä Ossilta itseltään, mitä kuvassa näkyi. Käytin ohjaaja roolissa draamatekniikkaa, mikä antaa mahdollisuuden johdattaa osallistujat tilanteeseen. Roolin merkinä käytin mukanani tuomaa kalastajanhattua. Ilmaisin osallistujille selvästi, että hattua käyttäessäni olisin Ossi. Laitoin hatun päähän ja ohjaajaparini rohkaisi osallistujia kysymään. He kysyivät minulta asioita kuvasta ja vastasin Ossin roolista. Kerroin voittaneeni kuvassa kulta-mitalin Sveitsissä. Moonaa tilanne nauratti, mutta hän esitti kysymyksiä roolihahmolle Ossin nimeä käyttäen. Lopuksi otin hatun pois päästäni ja kerroin osallistujille, että en ollut enää Ossi. Mietin, että oli hyvä esiintyä ensimmäisenä ryhmän edessä ja madaltaa näin osallistujien mahdollista esiintymisjännitystä.

Kysyin Moonalta, jos hän haluaisi tehdä seuraavan kuva. Moona ei halunnut. Eila sanoi yrittävänsä. Siltä istumalta hän nousi seisomaan ja käveli kumarassa asennossa ympyrän selventäen ääneen, että hän on vanha ihminen. Eila otti roolihahmoa merkitsevän hatun ja laittoi sen päähänsä. Hän vastasi kysymyksiin Ossin roolista käsin. Hän kertoi täyttäneensä juuri 60 vuotta ja että syntymäpäivillä oli ollut tupa täynnä ihmisiä. Lahjaksi hän kertoi saaneensa kukkia ja astioita. Hän kertoi myös selkävuuistaan. Pyysin häntä nimeltä ottamaan hatun pois ja kerroin, että Ossi ei enää istunut siinä vaan Eila oli tullut takaisin.

Moona innostui tästä ja alkoi keksiä ääneen asioita Ossin elämästä. Kysyin häneltä, jos siitä voisi tehdä jonkin kuvan ja hän suostui siihen. Moona nousi seisomaan ja teki selkäänsä pidelle ympyrän siinä missä Eilakin oli kävellyt. Sitten hän istui paikalleen. Moona otti hatun päähänsä ja vastasi muiden kysymyksiin Ossin roolista. Hän kertoi, että ei enää pääse metsälle selkävuuista johtuen. Hän kertoi käyvänsä fysioterapiassa, missä hoitaja vääntää häntä eri asentoihin. Pyysin Moonaa nimeltä ottamaan hatun pois päästään ja hän toisti perässä, ettei enää ollut Ossi vaan Moona.

Kysyin, jos Olli haluaisi tehdä jonkun valokuvan Ossin elämästä ja selvensin sitä omalla esimerkillä patsaasta. Ohjaajaparini huomasi, että Olli otti nukkuvan asennon ja laittoi silmät kiinni. Sen jälkeen hän laittoi hatun päähänsä ja vastasi Ossin roolista kysymyksiimme. Hän kertoi, että Ossi saa hyvin nukuttua, eikä hän koskaan näe painajaisia. Ohjasin Ollin pois roolista kuten aiemmin muiden osallistujien kanssa. Viimeiseksi ohjaajaparini teki kuvan käyttäen siinä apuani. Kysyimme, mitä osallistujat kuvassa näkivät. He vastasivat, että ”ystävät” ja ”tanssipaiikka”. Ohjaajaparini laittoi Ossin hatun päähänsä ja osallistujat saivat halutessaan kysyä häneltä jotain. Ohjaajaparini kertoi roolista, että Ossi oli valmentanut 20-vuoden ajan ja toivoi tapaavansa uuden ystävän. Ohjaajaparini johdatti tarinaa ystävyysteeman luo. Esimerkeistä huolimatta kukaan osallistujista ei käyttänyt omassa kuvassaan hattua tai toista ryhmäläistä apuna. Mietin, että videoyhteys vaikeutti ryhmätyön ohjaamista, kun en voinut olla paikalla neuvomassa.

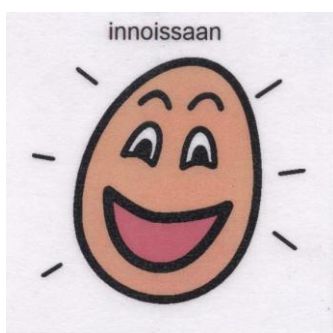
Kiitimme ohjaajaparini kanssa osallistujia ja ihastelimme heidän rohkeaa osallistumistaan. Kukaan osallistujista ei ollut aiemmin tehnyt mitään samanlaista. Moona mielestä Ossin esittäminen oli ollut jännittävää, mutta kivaa. Eila kertoi työskentelyn herättäneen muistoja metsäretkeltä, jolla hän oli itse aiemmin ollut. Ollin mielestä työskentely ei tuntunut vaikealta. Pyysin osallistujia ottamaan tunnekortit esille ja kaikki osallistujat valitsivat nopeasti parhaiten omaa olotilaansa kuvaavat kortit. Olli valitsi taas iloisen ja Moona mielteliään kortin. Eila valitsi innoissaan -kortin. Kysyimme, miten osallistujat olivat kokeneet tekemisen Vuorovaikutteisessa TV:ssä ja Moona toivoi meidän ohjaajien mieluummin tulevan asuntolaan. Tämä tuntui ohjaajana ikävältä, koska tiesin, että se ei ollut mahdollista.

6.4 Toinen lähetys - Ystävyysteeman äärelle

- Tilanne: Draamatarinan syventäminen
- Työtavat: kuvakortit, miljöön rakentaminen, runo, tunnepatsaat ja keskustelu

Saavuimme ohjaajaparini kanssa lähettämöön hetki ennen lähetysten alkua. Minusta tuntui, että en ollut ehtinyt itse rauhoittua ennen lähetystä ja päätin pitää rentoutumisharjoituksen. Paikalla olivat Olli, Moona ja Eila sekä Antti, jota ei vielä näkynyt kuvassa, koska hän seurasi ryhmää sivusta ja videoyhteydestä johtuen tietämättämme. Äänivaikeuksien jälkeen saimme yhteyden asuntolaan. Pyysin osallistujia nousemaan seisomaan ja ottamaan tilaa huoneesta. Kukaan ei siirtynyt ehdotuksista huolimatta vaan kaikki jäivät kuvaruudun eteen riviin seisomaan. Pyysin heitä sulkemaan silmänsä tai ottamaan jonkin pisteen huoneesta katseelleen. Useimmat sulkivat silmänsä. Pyysin heitä keskittymään oman hengityksensä kuuntelemiseen. Pyysin heitä kuuntelemaan kehonsa tuntemuksia ja laittamaan kätensä johonkin kohtaan, missä he tuntevat esimerkiksi kipua tai kihelmöintiä. Moona laitto käden rinnalleen. Pyysin hennosti hieromaan juuri sitä kohtaa, minkä he valitsivat. Osallistujia nauratti. Moona ei jaksanut seistä, vaan istui alas. Lopuksi pyysin jokaista katsomaan, mihin muut ovat pistäneet kätensä. Osallistujat vilkuilivat ympärilleen.

Rentoutuksen jälkeen havainnoitsija pyysi Anttia tulemaan television eteen, jotta näkisimme hänet. Antille tehtiin tilaa tuolirivissä. Hän oli tullut TV-huoneeseen muiden mukana ja jäänyt mukaan alkuharjoitukseen. Sovimme, että hän voisi jäädä, koska hän oli ollut mukana rentoutusharjoituksessa ja vaikutti olevan kiinnostunut toiminnasta. Pyysin avustajaa laittamaan tunnekortit lattialle, jotta jokainen voisi valita omaa mielialaansa kuvaavan kuvan. Olli otti surullisen kortin eikä osannut sanoa, miksi hänestä tuntuu siltä. Moona otti kortin innoissaan (Kuva 7) ja puhui joulusta. Eila oli myös innoissaan. Antti otti iloisen kortin ja kertoi pitävänsä keskiviikko-päivistä. Minä ja ohjaajaparini teimme mielialamme tunnepatsaina.

Kuva 7 Tunnekortti innoissaan.

Kerroin ryhmämme uudelle jäsenelle, Antille, että olimme yhdessä luoneet Ossi-nimisen mielikuvitusshahmon ja mainitsin asioita, joita jo tiesimme tästä. Anttia nauratti. Kerroin, että näkisimme Ossin unen. Ohjaajaparini laitto Ossia merkitsevän hatun päähänsä ja kerroin ryhmäläisille, että hän esittäisi kuvassa Ossia. Pyysin jokaista ottamaan mukavan asennon tuolissaan ja halutessaan sulkemaan silmänsä. Rakensin unimaisen lähettämöön himmentämällä lähettämön valoja ja laittamalla taustalle rentoutusmusiikkia. Kaukosäätimellä muutin kameran kuvakulmaa ylöspäin.

Ohjaajaparini soitti miimisesti kitaraa kasetilta kuuluvan musiikin mukaan ja näkyi ainoastaan osallistujien kuvaruudussa. Unen aikana hän liikkui kuvassa edestakaisin, mutta kuitenkin niin, että oli koko ajan näkyvissä osallistujien vastaanottimessa. Lähettämössä ja asuntolassa oli rauhallinen tunnelma. Osallistuvat istuivat levollisen näköisinä aloillaan. Eilalla oli silmät kiinni. Soitin triangelia merkiksi unen alkamisesta ja aloitin tarinan kertomisen:

“Eräänä yönä Ossi näkee unta. Hän on metsässä, vanhassa rakkaassa paikassaan. Hän on yksin. Hän katselee ympärilleen ja näkee, miten tuuli liikuttaa puita. Puiden oksilla istuu lintuja, jotka laulavat kauniisti. Ossi katselee metsän vihreitä värejä. Hän haistaa metsän tuoksun; kuuset, männyt ja sammalet. Hän saapuu tutulle paikalleen ja tuntee käsissään hehkuvan nuotion lämmön. Hän kurottaa käsiään lähemmäs. Ossi istuu nuotiolle ja samassa hän kuulee runon jostain kaukaa.”

Ohjaajaparini kurotti käsiään kuvitellun nuotion tulta kohti. Luin Leena Järven (1996: 40) runon:

“Jos silmäsi tiukasti suljet, et päivänvaloa nähdä voi, et tähtiä näe. Ei kadonnutta lainakaan voi löytyä, jos sitä et ollenkaan etsi, jos et sitä hae. Jos puristat kätesi nyrkkiin, sitä ystävälle et ojentaa voi, et lämpöä jaa. Jos kaikille selkäsi käännät, myös myötätunnolle käännät sen, et katsetta saa.”

Soitin triangelia merkiksi Ossin heräämisestä. Laitoin valot taas päälle ja kerroin, että osallistujat voivat avata silmänsä. Huomasimme, että laitteen yhteys pätki emmekä kuulleet osallistujia tai he meitä. Jouduimme ottamaan yhteyttä asuntolaan uudestaan. Kun saimme yhteyden, osallistujat kertoivat kuulleensa runon loppuun asti. Osallistujat halusivat kuulla runon vielä uudestaan ja niin luin sen vielä kerran ääneen. Moona ihasteli ääneen runoa ja unen tunnelmaa. Hän kertoi, että se toi mieleen lapsuuden, kun äiti luki hänelle satuja. Pyysin osallistujia tekemään tunnepatsaat runosta eli ottamaan asennon, joka kuvaisi runon tunnelmaa. Näytimme esimerkkiä ohjaajaparini kanssa. Hän laitto kätet ristiin rinnan päälle. Eila ja Antti tekivät heti samanlaisen patsaan. Olli mietti hetken ja seurasi sitten muiden esimerkkiä. Kun kysyin, mistä runo kertoi, osallistujat sanoivat, että: ”ystävyydestä”. Puhuimme aiheesta ja kysyimme osallistujilta, oliko heillä ystäviä. Eila kertoi ”kaikkien menneen”. Hetken päästä hän sanoi lähtevänsä tupakalle, mutta avustaja pyysi häntä vielä jäämään hetkeksi.

Luin runosta vielä ääneen joitain kohtia, kuten ”Ei kadonnutta lainkaan voi löytyä, jos et sitä etsi.” Eilan mielestä tämä kohta kertoi rakkaudesta. Luin runosta kohdan ”Jos puristat kätesi nyrkkiin, sitä ystävälle et ojentaa voi”. Moonalle nyrkki toi negatiivisen merkityksen ja hän puhui pelosta. Runo oli poimittu selkokielisestä runokirjasta, mutta osallistujille tuntui olevan vaikeaa tulkita sen kuvakieltä. Kuulimmekin jokaisen oman tulkinnan runosta. Olli kertoi pitävänsä runosta ja hänen mielestään se oli iloinen. Antti kertoi runojen olevan ihan kivoja. Mietin, olisiko ollut helpompi puhua ensin runosta ja vasta sen jälkeen tehdä patsaat siitä.

Pyysin vielä valitsemaan lopputunnelmia kuvaavat kortit tunnekorteista. Olli otti iloisen, Moona innoissaan kortin. Eila oli miettelään tuntuinen ja kertoi, ettei halua ottaa korttia. Ohjaajaparini kysyi häneltä, jos hän haluaisi jakaa kanssamme, mikä häntä harmittaa. Hän kertoi ajattelevansa sukulaisiaan. Draama ystävyys- aihe oli selvästi koskettanut häntä koska yleensä hän halusi valita kortin itselleen. Antti otti taas iloisen kortin ja sanoi keskiviikon olevan vielä hyvä päivä. Moona sanoi, että olisi halunnut esittää Ossia. Täsmensin että tällä kerralla kaikki saivat olla Ossin roolissa hänen unessaan, mutta tuntui siltä, että sitä oli vaikea ymmärtää. Osallistujia saattoi hämmentää se, kun ohjaajaparini liikkui univatsassa Ossin roolissa. Mietin, että seuraaville kerroille voisin suunnitella enemmän roolityöskentelyä. Pohdin, että olisin voinut selventää roolinjakoa osallistujille enemmän ja jatkaa keskustelua runon herättämistä tunteista.

6.5 Kolmas lähetys - Ystävää etsimässä

- Tilanne: Ystävähakuilmoitus
- Työtavat: kuvakortit, lause kerrallaan - tarina ja kirjaaminen

Kun saimme yhteyden asuntolaan, olivat Moona, Eila ja Antti paikalla. Moona kertoi, että Ollilla oli pää kipeä, eikä hän siitä syystä aikonut osallistua tällä kerralla. Olli kävi ovelta tuomassa hattunsa draamatoimintaa varten. Varmistin vielä, oliko tilassa muita henkilöitä paikalla, jotka eivät näkyneet meille kuvaruudussa. Havainnoija kertoi kuvassa näkyvien henkilöiden olevan ainoat paikallaolijat. Pyysin havainnoijaa laittamaan tunnekortit lattialle, jotta osallistujat voisivat valita sen hetkistä mielialaansa kuvaavan kortin. Eila kertoi olevansa ärtyneellä tuulella, koska ei ollut nukkunut hyvin. Kerroin olevani iloinen siitä, että hän kuitenkin tuli paikalle. Antti oli valinnut miettelään kortin. Tällä kertaa keskiviikko ei ollutkaan hyvä päivä. Moonalla oli surullinen kortti, koska hänellä oli henkilökohtaisia huolia. Minä ja ohjaajaparini teimme vuorostamme tunnepatsaat omia mielialojamme kuvataksemme. Patsaat tuntuivat toimivan hyvin alun jännityksen tasaajina. Tunnepatsaamme kuvasin tunnelmiamme aina kulloisenkin olotilan mukaan. Välillä olimme mietteläänä, väsyneenä, jännittyneenä, iloisenä ja niin edelleen.

Aloitimme toiminnan mitä tiedät ystävästäni -leikillä. Selitin leikin säännöt osallistujille. Siinä yksi vapaaehtoinen menee käytävään. sillä aikaa muut osallistujat sopivat keskenään, kuka olisi tämän henkilön ystävä. Kun hän palaa takaisin muiden luo, kysyy hän muilta ”mitä tiedät ystävästäni?” Tähän muut kuvailevat hyviä asioita sovitusta ystävästä. Kysyjä arvaa, kuka hänen ystävänsä on. Moonalle leikki oli ennestään tuttu. Ohjaajaparini kertoi, että selventäisimme sääntöjä leikin ohessa. Kysyin kuka olisi ensimmäinen vapaaehtoinen eikä kukaan ilmoittautunut. Hetken päästä Eila suostui. Pyysin häntä menemään käytävään hetkeksi ja kerroin, että avustaja hakisi hänet sieltä takaisin. Kysyin, kuka haluaisi olla Eilan kaveri ja hetken miettimisen jälkeen ensin Moona ja sitten Antti nostivat kättään. Sovimme, että Moona olisi ystävä, koska hän oli ilmoittautunut ensin. Selvensin Moonalle, että jos Eila kysyisi häneltä itsestään ystävästään, voisi Moona kertoa jonkin hyvän asian itsestään.

Eila haettiin takaisin huoneeseen. Hän kysyi osallistujilta ystävästään ja vastaukseksi saatiin ”rauhallinen ja ystävällinen”. Kysyin Eilalta, jos hän haluaisi arvata, kuka tämä henkilö on. Eila ei tuntunut ymmärtävän pelin ideaa, vaan lisäsi uuden adjektiivin. Toimintaa helpottaakseni pyysin Eilaa kysymään jotain henkilön ulkonäöstä. Hän kysyi pitkän listan kysymyksiä, joista varsinkin joidenkin vastauksista olisi voinut jo arvata kyseisen henkilön. Silti Eila ei ymmärtänyt arvata tätä. Lopulta pyysin Eilaa katsomaan tarkasti ympärilleen, kenellä oli mekko päällä ja silloin hän arvasi oikein. Annoimme Eilalle aplodit ja kysyin kuka seuraavaksi haluaisi etsiä ystävää. Kukaan ei taaskaan nostanut kättään, joten nostin käden itse ylös. Menin käytävään ja hetken päästä ohjaajaparini haki minut takaisin. Tiedustelin osallistujilta ystävästäni. Häntä keuhuttiin ”mukavaksi ja kivaksi”. Kysyin ystäväni ulkonäöstä ja muutaman lisäkysymyksen jälkeen kysyin Eilalta: ”Oletko sinä minun ystäväni?” Eila hymyili innoissaan, ja näytti todella tyytyväiseltä. Olin arvannut oikein.

Kerroin, että keksimämme henkilöahmo, Ossi, etsii ystävää. Kysyin osallistujilta, mistä ystäviä oikein löytyy. He ehdottivat muun muassa tanssilavaa ja työpaikkaa. Sanoin, että Ossi on ehkä ujo, koska ei uskaltaudu tanssilavoille. Hän on päättänyt tehdä hakuilmoituksen Internetin hakupalstalle. Osallistujia nauratti. Eila taas ilmoitti ääneen, ettei osaa käyttää sähköpostia. Vastasin, että tekisimme kirjeen yhdessä ja että jokainen voisi vuorollaan lisätä kirjeeseen jotain. Kerroin, että me kaikki olisimme siinä Ossi. Toimin itse kirjurina. Moona kysyi, voisimmeko käyttää taas hattua apuna ja sanoin, että se olisi hyvä idea. Otin minulle ja ohjaajaparilleni hatun. Molemmat hatut kiersivät kuin yhdessä piirissä, joka muodostui lähetyksen vastaanottajista ja meistä ohjaajista lähettämöllä. Hattu merkitsi puheenvuorot ja auttoi eläytymään.

Minä aloitin: ”Olen 60-vuotias mies ja etsin ystävää.” Seuraavaksi oli Moona. Hän lisäsi: ”Pidän uimakilpailuista.” Eila sanoi vuorostaan: ”Pidän tanssimisesta”, johon Antti lisäsi: ”Pidän jääkiekosta.” Ohjaajaparini muutti lausemallia: ”Haluaisin löytää ystäväni, koska olen

hieman yksinäinen”, johon minä lisäsin: ”Voisimme vaikka mennä tanssimaan.” Moona jatkoi: ”Etsin myöskin kahviseuraa.” Minä kysyin häneltä: ”pidätkö kahvista”. Moona puhui Ossin roolista, miten hän pitää kahvista paljon. Eila lisäsi vuorollaan: ”Minä etsin jouluseuraa”. Kysyin häneltä oliko Ossi ”huumorimiehiä” ja kysyin jos lisäisin vielä perään, että ”Olen huumorintajuinen”. Muut yhtyivät tähän ehdotukseen. Antti ei keksinyt enää mitään lisättävää kirjeeseen ja niinpä pyysin ohjaajapariani keksimään siihen loppulauseen. Hän lopetti kirjeen: ”Toivottavasti lähetät minulle sähköpostia pian”. Kirje loppui: ”Talvisin terveisin, Ossi”.

Kysyimme osallistujilta, minkälaista heidän mielestään oli ollut kirjoittaa kirjettä. He sanoivat sen olleen hauskaa. Kun puhuimme sähköpostin lähettämisestä, Eila alkoi taas muistella sukulaisiaan. Puhuimme joulukorttien lähettämisestä ja Antti kertoi veljensä tuovan hänelle joulukortin. Ehdotin Eilalle, että hän voisi itse lähettää joulukortin jollekin tuttavalleen. Osallistujat haaveilivat leikinomaisesti Ossin tapaamisesta ja ehdotin heille, että ryhmäläiset voisivat käydä yhdessä kahvilla.

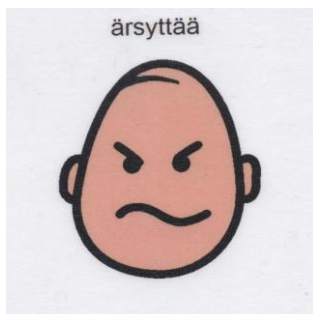
Pyysin osallistujia valitsemaan tunnekorteista loppukortit. Moona puhui ääneen, että hänen korttinsa ei ole muuttunut. Ohjaajaparini täsmensi, ettei siitä ollutkaan kyse ja että se ei haittaisi yhtään. Eilan kortti oli muuttunut innoissaan olevaksi ja Antin iloiseksi. Ohjaajaparini patsas oli halaava ja osallistujat yhtyivät tähän matkimalla halauspatsasta. Niinpä jokainen sai ”virtuaalihalauksen”, joka toteutettiin. Se oli ohjaajien näkökulmasta hieno hetki! Kerroimme seuraavan lähetyksajan osallistujille ja jännityksen ylläpitämiseksi sanoin, että seuraavalla kerralla saisimme nähdä, saako Ossi vastausta hakuilmoitukseensa. Toivotimme hyvää loppuviikkoa ja tulevaa itsenäisyyspäivää. Sitten vilkutimme hyvästeiksi ja suljimme yhteyden.

6.6 Neljäs lähetys - Ossi saa vastauksen!

- Tilanne: Vastauskirje
- Työtavat: kuvakortit, kirjeet, liikkuva patsas, keskustelu

Kun saimme yhteyden asuntolaan, olivat Moona ja Eila paikalla. Ehdimme keskustella kuulumisia, ennen kuin Antti tuli paikalle. Aloitin kertomalla, että uusi havainnoitsija seuraisi lähetyksiä ryhmän kanssa. Pyysin häntä laittamaan tunnekortit lattialle ja osallistujia valitsemaan heidän mielialaansa parhaiten kuvaavan kortin. Eila alkoi kertoa kuulumisistaan ilman korttia, mutta pyysin häntä valitsemaan jonkin kortin. Moona ei halunnut aloittaa, ja lisäsi, että hän aina aloittaa. Pyrin kysymään jokaisen henkilön kohdalla, jos hän haluaisi kertoa meille, mikä oli ärsyttävää tai mikä mietitytti. Eila aloitti ja hän oli valinnut kortin ärsyttää (Kuva 8). Hän oli kuulema nukkunut huonosti ja vaikutti olevan levottomalla tuulella.

Antti taas oli mietteliällä tuulella. Häntä oli vaikea kuulla, koska hän puhui niin hiljaa ja videoyhteys vaikeutti kuulemistakin. Moona oli mietteliällä tuulella ja kertoi syyksi henkilökohtaiset huolensa. Pyysin havainnoitsijaa keräämään kortit pois.

Kuva 8 Tunnekortti "ärsyttää".

Aloitimme puhumalla tarinan päähenkilöstä Ossista. Muistelimme että hän lähetti viime kerralla hakuilmoituksen ja kerroin osallistujille, että Ossi oli saanut vastauksen ilmoitukseensa. Moona hihkui ääneen. Laitoimme kannettavan tietokoneen avulla lähetyruutuun ensin Ossin kirjeen ja sitten kirjoittamani vastauskirjeen, jotta osallistujat pystyivät lukemaan ne Vuorovaikutteisen TV:n kuvaruudulta. Ohjaajaparini oli liittännyt kirjeisiin kuvia tekstin tueksi. Luin kirjeet paperista. Vastauskirje (Liite 6) kuului:

"Hei Ossi! Löysin ilmoituksesi hakupalstalta ja se sai minut iloiseksi. Minäkin pidän tanssimisesta ja urheilusta. Olisi kiva tavata sinut. Mennään vaan kahville tai vaikka tanssimaan. Nimimerkki: vietetään jouluyhdessä".

Päätin kirjoittaa vastauskirjeen itse, koska halusin yllättää osallistujat. Kirje oli neutraali, koska halusin osallistujien määrittelevän yhdessä, kuka Ossille vastasi. Kysyin osallistujilta, miltä he luulevat Ossista tuntuneen, kun hän sai vastauksen hakuilmoitukseensa. Moonan mielestä Ossi oli varmaan iloinen. Mietimme jännittäisikö Ossia ja osallistujat olivat samaa mieltä.

Pyysin jokaista osallistujaa miettimään jonkin Ossin ajatuksen ja näyttämään sen pienellä liikkeellä ja äänellä. Näytimme ohjaajaparini kanssa mallia tekemällä liikkuvan patsaan. Eila nousi ensimmäisenä ylös ja nosti käsiä ilmaan iloisesti hihkuen. Anttikin nousi seisomaan ja nosti kädet pystyyn, mutta oli hiljaa. Moona istui paikallaan, mutta nosti käden leualleen ja sanoi miettivänsä, millainen se ystävä oikein on. Mietimme vielä, missä Ossi voisi tavata uuden ystävänsä. Eila ehdotti bussipysäkkiä ja näytti käsillään, miten bussia ajetaan. Seurasimme Eilan esimerkkiä ja muut ryhmäläiset tulivat mukaan. Ohjaajaparini ehdotti tapaamispaikaksi tanssipaikkaa ja me ohjaajat aloimme tanssia yhdessä. Osallistujia nauratti. Moona ehdotti kahvilaa ja näytti miimisesti, miten kahvia juodaan. Osallistujien liikkeiden

toistaminen tuntui luontevalta tavalta vastata heidän ideoihinsa. Toistamalla pyrin voimistamaan esittäjän kokemusta.

Keskustelimme osallistujien kanssa rohkeudesta. Kysyin osallistujilta, voisiko uuden ystävän tapaaminen olla pelottavaa. Kysyin milloin ihmisen pitää olla rohkea ja mitä rohkeus on. Moona selvensi, että jokaisen ei pidä olla rohkea. Eila ja Antti kertoivat omasta rohkeuden kokemuksestaan. Antin kertomusta oli vaikea kuulla videoyhteyden kautta. Hän puhui hiljaa eikä halunnut toistaa puhumaansa meille. Kysyin, miltä liikkuvan patsaan tekeminen oli tuntunut. Kaikkien osallistujien mielestä se oli ollut kivaa eikä yhtään vaikeaa.

Mietimme vielä, kuka tämä ystävä olisi. Kysyin olisiko ystävä mies vai nainen. Kumpaakin ehdotettiin, mutta lopulta ryhmä päätti yhteisesti, että ystävä olisi nainen. Kysyin tämän naisen ikää ja vaihtoehtoiksi tuli joko 20-vuotias tai 60-vuotias. Koska Ossi itse oli 60-vuotias, päädyimme 60-vuotiaaseen naiseen, joka nimettiin Almaksi. Kerroin, että seuraavalla kerralla Ossi ja Alma tapaisivat. Tapaamista varten annoin osallistujille tehtäväksi tuoda seuraavalle kerralle jonkin vaatekappaleen, jonka avulla voisivat merkitä itselleen valitsemaansa roolia tapaamiskohtauksessa. Eila ehdotti, että hän voisi tuoda essun ja sanoimme sen sopivan hyvin.

Pyysin havainnoitsijaa laittamaan tunnekortit lattialle ja osallistujia valitsemaan itselleen sopivan kortin. Antti kysyi, pitääkö kortin olla sama ja kerroimme, että se voi olla myös eri kortti kuin alussa. Moona oli innoissaan ja hän kertoi odottavansa innolla seuraavaa tapaamista, kun Ossin ja Alma tapaisivat toisensa. Eilaa ärsytti ja hän tuntui olevan hyvin levoton. Pyysimme häntä jaksamaan ryhmän loppuun asti. Mietin, että olisin voinut pyytää Eilaa tekemään tunnepatsaan tai liikkeen kortin sijaan levottomuuden tasaamiseksi. Toisaalta se olisi voinut tehdä hänestä vielä levottomamman. Antti valitsi kortin -iloinen. Teimme ohjaajaparini kanssa tunnepatsaat ja Leea antoi osallistujille viittomakielisiä aplodeja heiluttaen käsiään ilmassa. Minä ja osallistujat tulivat mukaan liikkeeseen ja meitä kaikkia nauratti. Itse kerroin olevani iloinen mutta väsynyt. Muistutimme osallistujille vielä roolivaatteen tuomisesta seuraavaan lähetykseen ja suljimme yhteyden.

6.7 Viides lähetys - Kohtaaminen

- Tilanne: Draamatarinan päättäminen
- Työtavat: kuvakortit, liike, patsaat, improvisaatio, elämänohjeet ja keskustelu

Kun saimme kuvayhteyden asuntolaan, oli Olli paikalla. Hän halusi jutella kanssamme. Kerroin Ollille, miten draamatarina oli edennyt, koska hän ei ollut mukana kahtena viimeisenä kertana. Olli muisti päähenkilömme Ossin. Vähän ajan päästä Eila tuli paikalle. Hän aikoi

ensin istua taustalla olevaan keinutuoliin, mutta pyysimme häntä lähemmäs ja Ollin tuolin viereen tehtiin tilaa. Muistelimme draamatarinaa, ja tuntui, että Eila ei aluksi muistanut sitä. Edelliskerralla keksityn Alman hän kuitenkin muisti ja sitten muistui mieleen loputkin tarinasta.

Pyysin havainnoitsijaa levittämään tunnekortit lattialle ja osallistujia valitsemaan kortin, jotka parhaiten kuvaisivat heidän mielialaansa sinä päivänä. Molemmat miettivät vähän aikaa, mutta ottivat sitten kortit. Eila otti kortin mietteliäs ja Olli kortin iloinen. Kysyin kuka haluaisi aloittaa, ja Eila näytti heti korttiaan kameraan päin. Draaman ystävyys-aihe näytti muistuvan mieleen, koska Eila kertoi taas miettivänsä menneitä ystäviään. Olli kertoi olevansa hyvälle tuulelle. Näytimme ohjaajaparini kanssa tunnepatsaat, joissa olimme hyvällä ja mietteliäällä tuulella. Sitten pyysin havainnoitsijaa korjaamaan tunnekortit pois.

Kerroin, että tällä kertaa Ossi ja Alma tapaisivat ensimmäistä kertaa. Kysyin, missä osallistujat haluaisivat tapaamisen tapahtuvan. Ehdotin vaihtoehtoiksi kahvilaa ja tanssipaikkaa. Eila halusi, että Ossi ja Alma tapaisivat joulujuhlissa. Olli halusi, että tapaaminen olisi tanssipaikalla. Jotta molempien ehdotukset tulisivat huomioituiksi, ehdotin että tapaaminen olisi joulutansseissa. Tähän suostuttiin. Kysyin molemmilta osallistujilta, haluaisivatko he esittää Ossia tai Almaa, mutta kumpikaan ei halunnut. Kysyin, kumpi meistä ohjaajista voisi olla Ossi ja he halusivat minun esittävän Ossia. Niin ohjaajaparistani tuli Alma. Kerroin osallistujille, että hattua käyttäessäni olisin Ossi ja että ohjaajaparini olisi Alma käyttäessään mukana tuomaani huovia. En maininnut mitään osallistujien roolivaatteista, koska Olli ei ollut paikalla viime kerralla. Eila taas tuli paikalle ulkovaatteissaan, eikä hän näyttänyt enää muistavan asiaa.

Sanoin, että nyt lähdemme katsomaan tanssipaikkaa. Jokainen voisi musiikin alkaessa näyttää vuorollaan jonkin liikkeen, jota muut toistaisivat perässä. Vuoro annettiin seuraavalle käden ojennuksella. Tuolit siirrettiin taakse ja molemmat osallistujat nousivat seisomaan. Me ohjaajat nousimme seisomaan lähettämössä ja vaihdoin kaukosäätimellä kuvakulmaa. Laitoin musiikin päälle ja tein itse ensimmäisen liikkeen. Kaikki seurasivat perässä. Näytin kädellä, että vuoro siirtyisi Ollille ja kehotin häntä keksimään seuraavan liikkeen. Olli teki pienen liikkeen, jota aloimme toistaa. Eilakin teki liikettä, mutta katsoi mallia vain ohjaajista eikä Ollista. Sanoin, että Olli voisi käden ojennuksella siirtää vuoron Eilalle ja Olli ojensi kätensä meille, eikä Eilaan päin. Seuraavaksi oli Eilan vuoro. Hän teki heti käden ojennuksen. Pyysin häntä keksimään jonkin tanssiliikkeen, koska vaikutti siltä, että hän ei ollut ymmärtänyt tehtävää, vaan toisti liikkeen. Eila keksi oman liikkeen ja aloimme toistaa sitä. Lopuksi hän ojensi kätensä ruutua kohti ja vuoro siirtyi ohjaajaparilleni. Sen jälkeen pysäytin musiikin ja annoimme kaikille aplodit.

Seuraavaksi osallistujien tehtävä oli muotoilla meistä ohjaajista kuva patsastyöskentelyn avulla. Kuvassa Ossi ja Alma kohtaisivat toisensa ensimmäistä kertaa. Eila sai ensin kertoa, miten Ossi eli minä siirtyisin kuvaan. Koska osallistujat eivät voineet videoyhteyden vuoksi koskea meitä, he näyttivät meille itse esimerkkiä omalla kehollaan. Eila nousi seisomaan paikallaan ja nostin toisen kätensä ilmaan. Kysyin, jos hän haluaisi muuttaa asennossa jotain ja Eila alkoi tehdä liikettä käsillään. Sanoin, että siitä tulisi Osiin ensimmäinen liike. Kysyin vielä millainen ilme Ossilla voisi olla ja Eilaa nauratti. Sovimme että Ossi hymyilisi kuvassa. Olli sai seuraavaksi näyttää ohjaajaparilleni, mihin hän siirtyisi. Autoin muovailemalla patsasta ohjaajaparistani Ollin ohjeiden mukaan. Ohjaajaparini piti katsoa toiseen suuntaan. Ollikin näytti esimerkillään Alman ensimmäisen liikkeen. Kerroin, että osallistujatkin saisivat halutessaan osallistua vaikka tanssien. Selvensin, että paikallaankin sai halutessaan istua, kuten tanssipaikalla tapahtuu. Kerroin, että minusta oli jännittävää päästä näkemään tapaamista.

Himmensin valoja ja laitoin musiikkia. Sitten menimme ohjaajaparini kanssa sovittuihin asentoihin. Hetken päästä aloimme tanssia meille annettujen ohjeiden mukaan. Eila nousi ylös ja alkoi tanssia. Olli istui paikallaan katsomassa. Ossin ja Alman rooleissa lähestyimme ohjaajaparini kanssa toisiamme tanssien. Rooleissa kättelimme toisiamme ja jäimme paikoilleen patsaiksi. Sitten pysäytin musiikin ja laitoin valot takaisin päälle. Kysyin osallistujilta, oliko heistä hauskaa olla mukana kohtauksessa ja mitä he siitä ajattelivat. Molempien mielestä se oli hauskaa sekä katsoa että esiintyä. Eila kertoi sen olleen jännittävää.

Mietin, miten paljon osallistujat oikeastaan ymmärsivät tästä kohtauksesta. Minua harmitti, että Moona ei tullut paikalle. Hänen esiintymistoliveestaan johtuen olin suunnitellut tälle kerralle hieman haastavampaa toimintaa tämän improvisoidun kohtauksen muodossa. Toisaalta olimme varautuneet ohjaajaparini kanssa siihen, että kukaan ei haluaisi esittää Ossia tai Almaa. Mietin, että patsastyöskentelyn avuksi olisin voinut käyttää peili-harjoitusta, missä parit liikkuvat samanaikaisesti esimerkiksi toisen johdolla.

Kerroin osallistujille, että jokainen saisi lopuksi antaa Ossille elämänohjeen. Istuin Ossin hahmossa hattu päässäni tuolille ja ohjaajaparini kehotti osallistujia puhumaan Ossille. Ohjaajaparini sanoi: ”rakasta itseäsi, ystäviäsi ja läheisiäsi”. Osallistujat lisäsivät tähän ”istu ystävän vieressä” ja ”ole iloinen”. Laitoimme tunnekortit vielä lattialle ja osallistujat saivat valita itselleen kortit. Eila otti kortin innoissaan ja kertoi, että hän oli tullut draamasta hyvälle tuulelle. Olli valitsi kortin iloinen. Hän sanoi olevansa hyvällä tuulella ja jatkoi keskustelua kotitöistään.

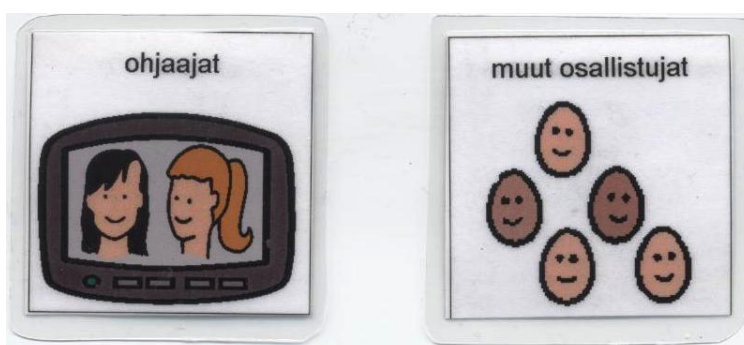
6.8 Viimeinen tapaaminen ja palautteenanto

- Tilanne: Palautteenanto ja ryhmän päättäminen
- Työtavat: Talking mats

Viimeiselle kerralle paikalle tulivat kaikki ryhmään osallistuneet henkilöt: Moona, Eila, Antti ja Olli. Pikkujoulun merkeissä tarjosimme heille glögiä ja pipareita. Keskustelimme muun muassa joulusta ja joulun odotuksesta sekä draamasta. Osallistujat menivät vuorotellen ohjaajaparini kanssa toiseen huoneeseen antamaan draamaryhmästä palautetta Talking Mats-menetelmällä.

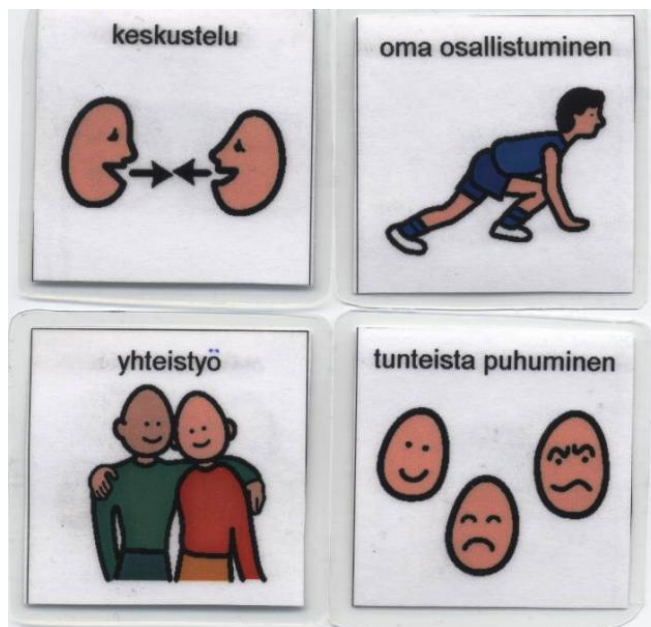
Vuorossa oleva osallistuja istui huoneessa keskustelumaton äärellä ja ohjaajaparini kysyi tältä, mitä mieltä hän oli kustakin draamaryhmään liittyvän kortin aiheesta. Aiheet liittyivät draaman aiheisiin, ohjaajiin ja muihin osallistujiin (Kuva 9), toimintaan (kuva 10), sekä esillä olemiseen. Osallistujat sijoittivat aihekortit haluamilleen paikoille mielipideasteikolla. Lopuksi osallistujalla oli vielä halutessaan lisätä matolle jotain muuta aihetta kuvaava kortti. Keskustelun päätteeksi jokaisen osallistujan rakentamasta keskustelumatonsta otettiin valokuva (Liite 7).

Moona oli ensimmäinen. Hän Laittoi kaikki kortit kohtaan - hyvä. Moona kertoi, että draamaryhmä oli ollut jotain, mitä hän odotti. Hän lisäsi, että se oli aikuisten juttua, eikä lapsellista kuten monet muut tapahtumat ovat. Hänen mielestään häntä kuunneltiin, jos hän sai muilta osallistujilta puheenvuoron. Häntä oli ärsyttänyt Olli, joka ei antanut puheenvuoroa vaikka säännöissä oli sovittu, että ei puhuta päälle. Siksi hän ei kertomansa mukaan tullut viimeiselle tapaamiskerralle. Päiväkirjamerkinnöistä löysin havainnot siitä, että Olli toisti Moonaa neljännessä lähetyksessä.

Kuva 9 Draamaryhmän ohjaajat ja muut osallistujat.

Eila Laittoi suurimman osan korteista kohtaan -hyvä. Hän kertoi, että häntä ujostutti tunteista puhuminen, Alman esittäminen, oma osallistuminen, muut osallistujat ja kun muut katsovat. Ne hän sijoitti asteikolle kohtaan - en tiedä. Draamatapaamisissa hän ei tuonut ilmi näitä asioita. Ohjaajista hän sanoi, että ohjaajia olivat kivoja ja että muut ohjaajat eivät ole kivoja.

Kuva 10 Toiminnan aiheet.

Antti laittoi kaikki kortit kohtaan hyvä. Hän sanoi: ”kyllä te kuuntelit mitä mä sanoin”. Ossin tarinaa hän kuvaili ihan kivaksi. Olli laittoi kaikki kortit kohtaan hyvä. Hän ei välillä tuntunut ymmärtävän, että kyse oli hänen omista mielipiteistään. Hän kertoi, että omasta osallistumisesta tuli hyvä mieli. Tunteista puhumisen hän laittoi kohtaan - en tiedä. ”Se oli hyvä tarina”, hän kuvaili draamatarinaa. Ossin kuvan hän siirsi lopuksi keskeltä kohtaan hyvä. Hän mainitsi Antin nimen ja halusi lisätä kortin - ”kaikilla hyvä mieli”. Ohjaajaparini teki samannimisen lisäkortin paperille ja piirsi siihen hymynaaman (Kuva 11). Vapaan loppukeskustelun jälkeen hyvästelimme ryhmäläiset halaamalla ja kerroimme, että jokainen heistä saisi oman valokuvan itselleen muistoksi ryhmään osallistumisesta.

Tapaamisen jälkeen ohjaajaparini täytti Talking Mats - menetelmän kommunikoinnin toimivuutta arvioivan taulukon. Sen avulla voidaan arvioida keskustelumaton käytön luotettavuutta. Siinä ohjaajaparini arvioi jokaisen palautteen antajan kohdalta, ymmärsikö tämä keskustelun aiheen, kuinka läsnä henkilö oli keskustelutilanteessa, miten varmasti hän toi esille mielipiteitään, ymmärsikö haastattelija hänen mielipiteensä ja kuinka tyytyväinen palautteenantaja itse oli lopputulokseen. Keskustelumaton käyttö on luotettavaa, jos tilanteesta tulee vähintään 15 pistettä. (Ks. Murphy & Cameron 2006: 24-25.) Ohjaajaparini

täyttämän arviointitaulukon mukaan osallistujien pistemääräksi tulivat 19, 18, 14 ja 11 pistettä. Luotettavuuteen saattoi vaikuttaa se, että keskustelun vetäjänä oli toinen ohjaajista. Tämä saattoi vaikuttaa esimerkiksi osallistujien palautteeseen ohjaajista.

Kuva 11 Osallistujan lisäämä kortti "kaikilla hyvä mieli".

7 Opinnäytetyön arviointi

Opinnäytetyön arviointiosuudessa tarkastelen ensin lähetysten jälkeen tehtyjen systemaattisten havaintojen ja asiakkaiden antaman palautteen kautta ryhmäläisten osallistumista suhteessa draamatoimintaan ja muihin osallistujiin. Sitten pohdin aineistomateriaalin kautta draaman soveltuvuutta - sen mahdollisuuksia ja haasteita - Vuorovaikutteiseen TV:seen kehitysvammaisista henkilöistä koostuvan ryhmän kanssa. Lopuksi pohdin omia oppimistavoitteitani draamaprosessin suunnittelussa ja erityisryhmän ohjaamisessa tekemieni päiväkirjamerkintöjen tukemana.

7.1 Osallistumisen tasot

Osallistumisen arviointiaineisto koostuu niistä havainnoista, joita minä, ohjaajaparini ja ryhmän mukana ollut työntekijä-havainnoija kirjassimme jokaisen lähetysten jälkeen. Osallistumisen tasojen arviointi käsittelee havainnointimateriaalia Vuorovaikutteisen TV:n lähetyksiltä. Arviointilomaketta ei täytetty kahden ensimmäisen tapaamisen jälkeen, eikä viimeisen tapaamisen jälkeen. Arviointilomake oli aina sama (ks. Liite 1) ja se täytettiin systemaattisesti mahdollisimman pian jokaisen lähetysten jälkeen. Havainnoitsijalla tarkoitan asuntolan henkilökuntaan kuuluvaa henkilöä, joka seurasi lähetystä yhdessä ryhmän kanssa ja havainnoi sekä tarvittaessa avusti ryhmää.

Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota osallistujien kiinnostukseen, mukanaolemiseen, sitoutumiseen, heittäytymiseen, tunteista kertomiseen ja katsottavana olemiseen. Jokaisen aiheen kohdalla kuvaan sitä, miten kyseinen osallistumisen elementti näkyi niin draamatoiminnassa kuin suhteessa muihin osallistujiin. Arviointikuvauksissa kuvaan osallistujia

samoilla keksityillä nimillä, kuin toimintakuvauksessa. En kuvaa osallistumisen aiheita tuntikohtaisesti. Sen sijaan pyrin kuvaamaan, miten kyseinen aihe näkyi tai oli näkymättä ryhmäläisten toiminnassa.

7.1.1 Kiinnostus toimintaan ja muihin ryhmäläisiin

Osallistujien kiinnostusta draamatoimintaan kuvaavat läsnäolo, kuuntelu ja reagointi. Ryhmäläisten osallistuminen vaihteli tapaamisissa kahdesta neljään henkilöön. Ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen havainnoitsija ilmoitti, että Sauli joutui perumaan osallistumisensa työtoiminnan takia, eikä hän enää sen jälkeen osallistunut ryhmään. Ryhmä sai uuden jäsenen, kun Eila tuli mukaan ensimmäisen lähetyksen keskellä. Havainnoitsijan mukaan Eila pääsi heti toimintaan mukaan. Hän osallistui tämän jälkeen kaikkiin lähetyksiin. Toisen lähetyksen alussa havainnoitsija kertoi meille, että lähetystä seurasi uusi henkilö. Koska olimme alun perin kyselleet Anttia mukaan ryhmään, annoimme hänen osallistua toimintaan. Hänestäkin tuli ryhmämme vakituinen jäsen. Viimeiseen lähetykseen osallistui kaksi henkilöä. Palautuskeskusteluun osallistuivat kaikki ryhmässä olleet henkilöt vain ensimmäiselle tapaamiskerralle osallistunutta Saulia lukuun ottamatta.

Osallistujien poissaoloihin vaikuttivat muun muassa sairaustapaukset ja viikko-ohjelman päällekkäisyys. Esimerkiksi Antti ei osallistunut viimeiseen lähetykseen, koska hänellä oli sovittua viikko-ohjelmaa. Olli kävi erään lähetyksen alussa ilmoittamassa olevansa kipeä, eikä siitä syystä pystyisi osallistumaan ryhmään. Viimeisen lähetyksen ajankohtaa jouduimme muuttamaan asukkaiden yhteisen retken vuoksi. Kaikki osallistujat eivät muistaneet tapaamisia itsenäisesti vaan havainnoitsijan piti muistuttaa heitä niistä. Aina emme saaneet tietää syytä osallistujan poissaoloon. Esimerkiksi neljännessä lähetyksessä Olli ei havainnoitsijan mukaan halunnut osallistua toimintaan. Koska draamasopimus tehtiin ensimmäisellä tapaamiskerralla mukana olevien henkilöiden kanssa, eivät myöhemmin ryhmään osallistuneet henkilöt olleet tietoisia ryhmän yhteisestä sopimuksesta. Siitä muistutettiin tarpeen mukaan ja varsinkin Moona huolehti ryhmäläisten puheenvuoroista. Ryhmäläisten keskinäisillä suhteilla saattoi olla vaikutusta kiinnostumisen ylläpitämiseen. Palautteenannossa Moona kertoi jääneensä viimeisestä lähetyksestä pois Ollin läsnäolon vuoksi.

Osallistujien kiinnostus näkyi parhaimmillaan aktiivisena osallistumisena lähetyksiin ja draamatoimintaan. Aina paikalla oli joku odottamassa lähetyksen alkua. Kiinnostuneisuus näkyi osallistujissa aktiivisena läsnäolona lähetyksen loppuun saakka. Se näkyi henkilöiden energisyytenä, puheliaisuutena ja oma-aloitteisuutena. Kiinnostunut osallistuja otti kontaktia katsomalla Vuorovaiikutteisen TV:n kuvaruutuun, hän innostui yhteisestä tarinasta, oli aktiivinen ja reagoi annettuihin tehtäviin ja kysymyksiin.

Vuorovaikutteisen TV:n tekniset ongelmat saattoivat vaikuttaa osallistujien kiinnostuneisuuteen. Havaintojen mukaan esimerkiksi toisen lähetyksen aikana lähetyksen aikana esiintyneet äänikatkokset häiritsivät kaikkia osallistujia. Äänentoiston mykistyttyä jouduimme katkaisemaan laitteen yhteyden kokonaan ja soittamaan asuntolaan hetken päästä uudelleen. Lähetyshyönteiden katkeaminen kesken toiminnan aiheutti katkoksen draamatarinassa. Yhteyden palatessa toimintaa piti pohjustaa uudestaan ja se vei aikaa tapaamiselta. Uuden yhteyden löytäminen ja kiinnostuksen ylläpitäminen haastoivat ryhmänohjaamisen.

Ryhmäläisten mieliala tai vireystila vaikutti osallistujien kiinnostukseen. Havainnoitsija mainitsi aikaisen tapaamisajankohdan olleen erityisen vaikeaa Ollille. Hän ei keskittynyt aamulähetyksen aikaan yhtä hyvin kuin ensimmäisessä lähetyksessä, joka pidettiin iltapäivällä. Ohjaajaparini mukaan esimerkiksi Olli keskittyi toisen lähetyksen aikana lähinnä omaan suorittamiseensa. Hän oli omissa oloissaan ja lähti toimintaan vasta muiden jälkeen. Toiminnan alkaessa osallistujan paha mieli joko unohtui tai vaikutti osallistujan läsnäoloon. Osallistuja saattoi olla poissaoleva, kikattaa paljon, puhua muiden päälle tai reagoida vain ohjaajien kysymyksiin. Havainnoitsijan mukaan ennen kolmannen lähetyksen alkua moni osallistuja oli huonolla tuulella ja hän sai houkuttaa ryhmäläisiä osallistumaan. Ryhmän jäsenten mieliala piristyi hänen mukaansa selvästi lähetyksen aikana.

Uuden toiminnan vaikeus saattoi vaikuttaa osallistujien kiinnostuneisuuteen. Vaikka monet osallistujista kertoivat draamatoiminnan olevan heille tuttua, se oli heille uusi kokemus Vuorovaikutteisessa TV:ssä. Osallistujien mukaan jotkut draamatehtävistä olivat heille ennestään tuntemattomia. Havainnoijan mukaan ohjaajien esimerkit ja vuorojen osoittaminen osallistujan nimellä tukivat toimintaan osallistumista. Tarvittaessa vaihtoehdot tai tarkennetut kysymykset innostivat osallistumaan.

Arviointilomakkeessa pyysin havaintojen tekijöitä kuvaamaan, miten osallistujien kiinnostus näkyi muita ihmisiä kohtaan. Parhaimmillaan ryhmäläisiin otettiin kontaktia ja heitä kutsuttiin nimeltä sekä heidän tekemisiään ja sanomisiaan kommentoitiin. Heidän kanssaan naurettiin ja vitsailtiin. Havainnoitsijan mukaan toisistaan kiinnostuneet osallistujat osasivat jatkaa yhteisestä puheenaiheesta loogisesti eteenpäin, neuvotellen, tyrmäämättä toistensa ajatuksia ja ehdotuksia. Kukin sai olla äänessä vuorollaan ja he osasivat odottaa omaa vuoroaan. Osallistujat tulivat hyvin toimeen keskenään ja ilmapiiriä kuvailtiin hyväksyväksi. Esimerkiksi Eila sai uutena ryhmäläisenä hyvän vastaanoton. Ollin poissaolo taas häiritsi muita ryhmäläisiä.

Toisinaan oli havaittavissa, että ryhmänjäsen oli enemmän kiinnostunut ohjaajista kuin muista ryhmäläisistä. Ohjaajaparini mukaan esimerkiksi Eila kuunteli ohjaajia tarkkaavaisesti ja tuli jopa ”käymään” lähemmän ruutua. Osallistujia saattoi olla reagoimatta muihin paikalla oleviin henkilöihin. Kaikkien havaintojen mukaan viidennessä lähetyksessä Eilan ja Ollin keskinäinen vuorovaikutus toimi paljon ohjaajien kautta. Osallistujat eivät ottaneet juurikaan kontaktia toisiinsa. Havainnoijan mukaan he tästä huolimatta pysyivät aiheessa ja osasivat jatkaa toistensa puheenvuoroja.

Joitain osallistujia piti muistuttaa kuuntelemisesta tai heidän huomiotaan piti hakea esimerkiksi nimeltä kutsuen. Vuorovaikutteisen TV:n videotekniikka vaikeutti välillä normaalia vuorovaikutusta. Esimerkiksi Antti katsoi ensimmäisellä osallistumiskerrallaan aina puhuessaan havainnoitsijaan päin, joka istui kuvaruudun vieressä. Hän otti katsekontaktia muihin osallistujiin, mutta ei katsonut kuvaruutuun vaikka vastasi ohjaajien kysymyksiin. Ohjaajaparini kanssa emme huomanneet tätä seikkaa videoyhteydestä johtuen, vaan kuulumme siitä havainnoitsijalta. Neljännessä lähetyksessä Antti oli havainnoijan mukaan hakenut katseellaan turvaa, havainnoijasta, joka oli tuttu hoitaja. Ohjaajaparini havainnoissa oli merkintä, että Antti puhui lähes ainoastaan vierustoverilleen. Videoyhteydestä johtuen Antin katseen suuntaa saattoi olla vaikeaa tulkita.

7.1.2 Kuvitteellisuuden tunnistaminen

Mukanaololla tarkoitan sitä, miten osallistujat tunnistivat kuvitteellisia tilanteita ja miten he toimivat niissä. Havainnoitsijan mukaan Moona oli hyvin kiinnostunut draamatarinasta ja pohdiskeli ääneen, mitä sen päähenkilölle voisi tapahtua. Hän toimi aktiivisesti ja mielellään todellisten sekä kuvitteellisten tilanteiden eri tasoilla. Se näytti olevan hänelle helppoa ja luontevaa. Tämän huomasimme myös ohjaajaparini kanssa. Muiden osallistujien matkiessa ohjaajia, Moona keksi jotain uutta. Hän ehdotti itse hatun käyttämistä roolihenkilön merkitsemiseen draamatehtävässä. Hän toivoi roolin esittämistä lisää. Jotkut osallistujat ymmärsivät kuviteltuja tilanteita osittain tai heillä oli vaikeuksia erottaa niitä todellisuudesta. Kaikki osallistujat pääsivät sisälle draamatarinaan omalla tavallaan ja lähtivät leikkiin mukaan. Havainnoitsijan mukaan niin Eila kuin Olli pääsivät tarinan juoneen mukaan ja näyttivät pitävän toiminnasta, vaikka molemmilla oli vaikeuksia erottaa kuvitteelliset tilanteet todellisista. Eila esitti päähenkilöä ensimmäisenä ja osallistui draamatoimintaan liikkeitä keksien.

Pienillä keinoilla oli mahdollista tukea roolityöskentelyä. Hatun käyttäminen roolihahmon merkitsemisessä helpotti rooliin menoa ja siitä poistumista. Havainnoitsija huomasi, että kun ohjeet olivat tarpeeksi yksinkertaisia, osallistujat lähtivät mukaan toimintaan. Jos osallistujan oli vaikeaa tunnistaa kuvitteellisia tilanteita, hän saattoi olla hämillään joissain tehtävissä.

Esimerkiksi Olli jäi istuen seuraamaan kohtausta, missä tarinan päähenkilöt Alma ja Ossi tapasivat. Kuvitteellisuus saattoi mennä hetkittäin sekaisin todellisuuden kanssa. Kirjoittaessamme ystävähakuilmoitusta, Eila totesi, että hän ei osaa käyttää sähköpostia.

Vuorovaikuteissa TV:ssä esiintyvät teknilliset syyt häiritsivät osallistujien keskittymistä. Havainnoitsijan mukaan niin ensimmäisen kuin kolmannen lähetyksen aikana ohjaajien ääni ei kuulunut Vuorovaikuteisen TV:n kautta hyvin ja vaati tästä syystä osallistujilta keskittymistä koko ajan. Tällöin roolityöskentely tai eläytyminen saattoi olla vaikeampaa.

Arvioinnissa pyydettiin havainnoiden tekijöitä kiinnittämään huomiota osallistujien väliseen yhteistyöhön. Havainnoiden mukaan yhteistyö ryhmäläisten välillä toimi hyvin, osallistujan yhteistyötaidoista riippuen. Ensimmäisen lähetyksen tehtävässä hattu kiersi osallistujalta toiselle hyvässä yhteistyössä. Osallistajat seurasivat esittäjää ja kyselivät tältä kysymyksiä vuoronperään esittäen päähenkilöä ja vieden tarinaa eteenpäin. Kolmannessa lähetyksessä havainnoija oli huomannut, kun Eila oli ehdottanut ystävällisesti, jos Moona jatkaisi hänen jälkeensä päähenkilön esittämistä.

Havainnoitsijan mukaan osallistajat kuuntelivat ja kunnioittivat toisiaan. Ryhmäläiset tekivät yhdessä päätöksiä annettuihin tehtäviin ja kysymyksiin. He eivät aina hyväksyneet ensimmäisiä vaihtoehtoja vaan osasivat neuvotella keskenään kenenkään ajatuksia tyrmäämättä. Erimielisyyksistä huolimatta ryhmä hyväksyi yhteiset päätökset. Havainnoitsijan mukaan esimerkiksi Moona oli päättäväinen itseilmaisussaan ja Eila oli välillä eri mieltä draamatarinassa kuin muut. Molemmat olivat myöntäväisiä yhteisten päätösten edessä. Ryhmäläiset ymmärsivät, että kukin osallistui toimintaan voimiensa ja mielensä mukaan. Toisinaan ryhmäläisten yhteistyö korostui suhteessa ohjaajiin. Esimerkiksi viidennen lähetyksen aikana Eila ja Olli eivät olleet vuorovaikutuksessa toistensa kanssa juuri laisinkaan ilman ohjaajien tukea. Kumpikaan heistä ei juuri katsonut tai puhunut toiselle osallistujalle vaan he keskittyivät lähinnä ohjaajiin.

7.1.3 Toimintaan sitoutuminen ja vastuullisuus

Sitoutumisella tarkoitan sitä, miten osallistujat kantoivat vastuuta draamatehtävästä. Sitoutuneisuus viittaa myös läsnäoloon. Monet osallistujista muistivat ryhmän kokoontumisajan. Esimerkiksi neljännessä lähetyksessä havainnoijan mukaan kaikki osallistujat muistivat tapaamisen itsenäisesti. Vastuunotto näyttäytyi sovituihin asioista kiinnipitämisestä. Esimerkiksi Olli toi tapaamiseen draamatyöskentelyssä käytetyn hatun. Moona muistutti muita osallistujia säännöistä, kuten hiljaisuuden säilymisestä tai puheenvuoroista. Havainnoitsijan mukaan osallistujat olivat motivoituneita draamaryhmän tapaamisiin, vaikka he olivat väsyneitä tai liikkuminen oli hankalaa. He olivat läsnä koko

lähetyksen ajan ja toimivat ohjeiden mukaisesti. Ryhmäläiset halusivat päästä vaikuttamaan siihen, miten draamatarina muovautuu. Toisessa lähetyksessä Moona heittäytyi pohtimaan tätä ääneen. Ohjaajaparini mukaan Moona oli neljännessä lähetyksessä innoissaan mukana keksimässä tarinan uudelle roolihahmolle nimeä ja ikää.

Jokainen osallistuja otti vastuuta tehtävästä parhaansa mukaan. Osallistumiseen tarvittiin toisinaan suostuttelua tai kehotusta. Ohjaajaparini mukaan esimerkiksi Antti ei kolmannessa lähetyksessä aina keksinyt vastausta, eikä täten vaikuttanut olevan kovin sitoutunut toimintaan. Puutteellinen vastuun kantaminen tehtävästä näkyi osallistujan toiminnassa, jos hän esimerkiksi toimi vain pyydettyä tai toisti muiden vastauksia. Se kertoi myös osallistujan oma-aloitteisuudesta.

Osallistujat kantoivat vastuuta itsestään osallistumalla toimintaan omasta halustaan. Esimerkiksi Eila ei halunnut viimeisessä lähetyksessä esittää roolia. Havainnoissa vastuunottoa muista ihmisistä kuvailtiin ryhmän toimintaan ja keskusteluun osallistumisena sekä hyvänä käytöksenä. Osallistujat olivat yhteistyöhaluisia ohjaajien kanssa ja he huomioivat toisiaan kommentoimalla, kannustamalla ja neuvomalla. He saattoivat esimerkiksi huolehtivat siitä, että toinen näkee tekemällä tälle tilaa. Havainnoitsijan mukaan Moona huomasi kolmannen lähetyksen alussa Ollin poissaolon ja päivitteli asiaa ääneen useaan kertaan. Muista huolehtiminen näkyi ryhmätoverin tynnyttelynä tai ojennuksena. Ohjaajaparini mukaan Moona sanoi levottomalle vierustoverilleen neljännessä lähetyksessä ”puhut omiasi”. Vastuunkanto rajoittui välillä osallistujaan itseensä. Esimerkiksi Antti ei ohjaajaparini havaintojen mukaan toisessa lähetyksessä kysynyt mitään muilta osallistujilta.

7.1.4 Heittäytyminen

Osallistujien heittäytyminen eli keskittyminen ja uppoutuminen draamatoimintaan näkyivät rooliin ja tunnelmaan eläytymisenä. Toiminnasta innostunut henkilö osallistui täysillä ja rohkeasti toimintaan. Roolihenkilöä merkitsevän hatun saadessaan, esimerkiksi Eila alkoi havainnoitsijan mukaan heti esittää roolia, vaikka tämä oli ensimmäistä kertaa ryhmässä ja päähenkilö oli hänelle vieras. Heittäytyminen näkyi kiinnostuneisuutena draamatarinaan ja siihen vaikuttamiseen. Viidennen lähetyksen tanssikohtauksessa osallistujille annettiin mahdollisuus lähteä tanssiin mukaan. Musiikin alkaessa Eila alkoi tanssia. Heittäytymiseen yhdistyi jonkinlainen hyväntuulisuus, mikä luonnollisesti motivoi ja auttaa keskittymään paremmin. Murheista tai väsymyksestä huolimatta osallistujat heittäytyivät havainnoijan mukaan täysillä mukaan miettimään, mitä päähenkilö kirjoittaisi ystävähakuilmoitukseensa.

Suunnittelimme ohjaajaparini kanssa, että lähetyksen ajaksi asuntolan TV -huoneen ovi tulisi sulkea tilan rauhoittamiseksi. Tämä ei onnistunut, koska lähetyksen vastaanottamiseen

tarkoitettu huone oli asuntolan yhteisiä tiloja ja esimerkiksi yhden asukkaan huoneeseen pääsi ainoastaan tämän huoneen kautta. Lähetysten aikoina satunnaisesti vierailevat henkilöt vaikuttivat osallistumiseen. Toisen lähetysten aikana ohjaajaparini ja havainnoijan mukaan ulkopuoliset henkilöt häiritsivät osallistujia. Keskittymisvaikeudet näkyivät osallistujan levottomuutena, pois päin katsomisena tai läsnäolon puutteena. Osallistujia oli paikalla neljä, mikä oli tavallista enemmän. Vuorovaikutteisen TV:n videoyhteydestä johtuen tila oli rajallinen osallistujien näkymiseen kuvaruudussa. Havainnoitsija mainitsi suuren ryhmän mahdolliset vaikutukset jäsenten keskittymiseen.

Roolihahmon esittäminen saattoi naurattaa osallistujaa. Osallistuminen muiden jälkeen tai mallinottaminen oli turvallisempaa. Heittäytymistä saattoi estää se, että osallistuja tarvitsi oman vuoronsa osoittamista toimiakseen. Havainnoitsijan Olli tuli mukaan toimintaan, vaikka ei täysin ymmärtänyt tehtävää. Häiriötekijät, kuten taustahäly saattoivat vaikeuttaa keskittymistä. Moonan kerrottiin jaksaneen keskittyä siitä huolimatta. Joidenkin osallistujien kohdalla keskittyminen saattoi herpaantua paikoittain, eivätkä toimineet spontaanisti. He tarvitsivat kannustusta osallistumiseen. He saattoivat keskittyä vain omalla vuorollaan tai katselivat mieluummin toimintaa. Esimerkiksi kun Eila oli levoton puheissaan ja olemuksessaan, oli keskittyminen hänelle vaikeaa. Havainnoijan mukaan hänellä oli huono päivä.

Arviointilomakkeessa pyydettiin merkintöjä siitä, miten osallistujat heittäytyivät toimintaan muiden kanssa. Havainnoijan mukaan tarinaa vietiin yhdessä eteenpäin ja esimerkiksi Moona kannusti toista ryhmäläistä: ”Hyvin keksitty!”. Yhteistyö sujui helposti ja luonnollisesti, osallistujat ottivat osaa keskusteluun vuorollaan ja jokaisen mielipidettä arvostettiin. Joidenkin osallistujien kohdalla näkyi, miten he hakivat huomiota ja tukea muilta osallistujilta tai ohjaajilta. Esimerkiksi Olli toimi ryhmässä paljon ohjaajien tukemana. Hän puhui ja esitti vain ohjaajiin päin ja tarvitsi yksinkertaisessakin toiminnassa selkeät ohjeet. Ryhmässä oli myös nähtävissä yhteistoiminnan puutetta. Esimerkiksi patsastyöskentelyssä osallistujille annettiin ohjeeksi, että he voisivat käyttää parin apua. Ohjaajien esimerkistä huolimatta kukaan osallistujista ei käyttänyt toista ryhmäläistä apunaan.

7.1.5 Tunteiden tulkinta ja jakaminen

Osallistujat tulkitsivat draamatoiminnan nostamia tunteita ja merkityksiä vaihtelevasti. He pohtivat toiminnasta syntyviä merkityksiä, kuten ystävyyttä kukin omalla tavallaan. Moona kertoi mielellään, millaisia ajatuksia ja tunteita toiminta hänessä herätti. Havainnoitsijan mukaan jakaminen tuntui olevan hänelle tärkeää. Moona ymmärsi toiminnan syvemmän merkityksen ja osasi löytää omakohtaisia ajatuksia niiden pohjalta. Ohjaajaparini mukaan hän esitti päähenkilön tunnetta avoimesti. Osallistujat puhuivat omakohtaisesti muun muassa

peloistaan ja jännittämisestä. Draamatarinassa esiintyvien kuvitteellisten hahmojen tapaamisesta oltiin iloisia ja Eila kuvaili tapaamisen olleen jännittävää. Osallistujat sanoittivat omia ajatuksiaan ja tunteitaan tunnekorttien avulla. Tunteista kertominen oli joillekin osallistujille uutta. Antti pohti neljännessä lähetyksessä, saiko itse valittu tunnekortti olla sama kuin ryhmän alussa valittu kortti.

Keskustelut tehtävien lomassa sujuivat vaihtelevasti. Antti tarvitsi havainnoijan mukaan toisessa lähetyksessä enemmän johdattelua teemaan, eikä hän silloinkaan halunnut tai osannut ottaa kantaa asiaan. Osallistujien tunteiden ilmaisu oli yksipuolista tai seurasi toisinaan ohjaajien tai muiden ryhmäläisten esimerkkiä. Antti puhui ystävydestä yleisellä tasolla, että: ”ystävät ovat kivoja”. Olli taas vastasi kysymyksiin usein: ”ihan kiva”. Osallistujien oli helpompaa esittää ja tulkita konkreettisia asioita. Kielikuvat olivat ongelmallisia ja siksi esimerkiksi tunnepatsaiden tekeminen oli osallistujille vaikeaa. Draama saattoi herättää osallistujissa vieraita tunteita, joista on vaikea puhua. Palautteenannossa Eila merkitsi tunteista puhumisen kohtaan ”en tiedä”. Ehkä se oli hänelle vaikeaa. Neljännen lähetyksen loppupuolella hän halusi yllättäen lähteä tupakalle, eikä hän olisi enää halunnut puhua ajatuksistaan.

Arviointilomakkeessa pyydettiin havainnoijia kiinnittämään huomiota siihen, miten osallistujat näyttivät ja jakoivat tunteitaan muiden kanssa. Osallistujat kertoivat niin hyvistä kuin huonoista tunteistaan. Jotkut kertoivat ajatuksistaan monipuolisesti ja rohkeasti. Osallistujat jakoivat ryhmässä rohkeuden kokemuksiaan, kertoivat pahasta olostaan, lapsuusmuistoista tai ikävästään sukulaisiaan kohtaan. Havainnoijan mukaan Moonalla oli kerran mieli maassa ikävien tapahtumien johdosta ja muut ryhmäläiset olivat tukeneet häntä. Vahva tunnekokemus meille ohjaajille oli, kun neljännen lähetyksen lopussa koko ryhmä yhtyi viittoma-aplodeihin meidän kanssamme. Tämä yhteisen osallistumisen me-kokemus oli ohjaajana voimaa-antava.

7.1.6 Kokemus katsottavana olemisesta

Yleisön edessä oleminen ei huomattavasti vaikuttanut osallistujien toimintaan. Havainnoijan mukaan jotkut osallistujista eivät tuntuneet pohtivan asiaa, eikä heidän käytöksessään näkynyt havaittavaa muutosta. Osallistujat vaikuttivat luonnollisilta, eivätkä ujostelleet esittämistä. He tunsivat toisensa ennalta, mikä saattoi helpottaa esiintymisjännitystä. Rohkeus olla esillä näkyi, kun osallistuja oli oma itsensä joka hetkellä, heittäytyi rohkeasti toimintaan, katsoi Vuorovaikutteisen TV:n ruutua kohti ja kertoi pitäneensä toiminnasta. Esimerkiksi Moonasta oli havaittavissa aitoa läsnäoloa. Havainnoitsija kuvaili toisen lähetyksen Ilmapiiriä kannustavaksi ja avoimeksi, koska ryhmähenki oli hyvä ja ryhmäläiset tunsivat toisensa. Tämä saattoi vaikuttaa osallistujien esiintymisrohkeuteen. Jotkin osallistujista

näyttivät nauttivan esilläolosta ja huomion saamisesta. Esimerkiksi leikissä, jossa etsittiin ystävää, Eila kiherteli tyytyväisenä kädet sykkyrässä, kun kysyin häneltä: ”Oletko sinä ystäväni?”

Havainnoijien mukaan osallistujien käytös ei huomattavasti muuttunut katsottavana olemisesta. Jotkut omista ja ohjaajaparini havainnoista viittaavat mahdolliseen jännittämiseen. Jos esiintyjä ei halunnut olla ensimmäisenä, hän saattoi nauraa, matkia edellistä tekijää, seurata toimintaa sivusta tai osallistua vain pyydettyä. Jännittämiseen saattoivat viitata se, että esiintyjä esimerkiksi kaipasi rohkaisua omalla vuorollaan tai hän ei katsonut ohjaajiin eli Vuorovaikutteisen TV:n kuvaruutuun päin puhuessaan.

Havainnoijien läsnäolo saattoi vaikuttaa osallistujien rohkeuteen olla esillä. Antti puhui ensimmäisen lähetyksen aikana vain havainnoijalle ja haki turvaa tutusta hoitajasta. Havainnoijan mukaan Olli kohdisti viimeisessä lähetyksessä katseensa ja puheensa välillä havainnoijalle. Eila käyttäytyi levottomasti, kun havainnoija vaihtui kolmen lähetyksen jälkeen toiseen henkilöön. Hän nauroi paljon ja seurasi havainnoijaa herkeämättä. Havainnoijan mukaan Eilan levoton käytös saattoi johtua tutun hoitajan läsnäolosta, josta tämä herkästi provosoituu. Samassa lähetyksessä Antti taas hölmöili leikkimielisesti muille ryhmäläisille. Tämä voi viitata mahdolliseen jännitykseen.

Osallistujat kokivat katsottavana olemisen pääosin myönteisenä. He kertoivat esittämisen ollen ”kivaa, eikä vaikeaa”. Moona toivoi ohjaajilta lisää esittämistä ja kertoi pitäneensä siitä. Eila kertoi viimeisellä tapaamisella, että häntä ujostutti ”tunteista puhuminen, Alman (roolihahmo) esittäminen, oma osallistuminen, muut osallistujat ja kun muut katsoo” (Talking Mats 2010). Draamatapaamisissa Eilan jännittämistä ei havaittu.

7.2 Draaman soveltuminen Vuorovaikutteiseen TV:seen

Pohdin Draaman soveltumista Vuorovaikutteiseen TV:seen osallistujien antaman palautteen ja havaintomateriaalin pohjalta. Draama toimi ja kantoi teknisyydestä huolimatta. Olin yhtä yllättynyt kuin hankekoordinaattori Tuula Kotimäki (2010) siitä, miten hyvin kontakti saatiin osallistujiin Vuorovaikutteisen TV:n kautta. Ryhmän yhteenkuuluvuuden tunteet näkyivät pienissä hetkissä draamatoiminnassa. Ohjaajana tunnistin draamaan kuuluvia voimauttavia tunnekokemuksia itsessäni, vaikka yhteistoiminta tapahtui teknisen laitteen välityksellä. Uskon tämän tunteen olleen molemminpuolinen niin ohjaajaparini kuin osallistujien tahoilta.

Vuorovaikutteinen TV oli sekä mielenkiintoinen että haastava työympäristö draamatoiminnalle. Erityisen hyväksi koimme ohjaajaparini kanssa ryhmän tapaamiset asuntolassa ennen varsinaisten lähetysten alkamista. Ryhmäytyminen tapahtui kasvotusten ja

lähetyksen alkaessa ohjaajat olivat ryhmän jäsenille tuttuja. Osallistujat lähtivät mukaan toimintaan, vaikka Vuorovaikutteisen TV:n tekniset ongelmat tekivät normaalista vuorovaikutuksesta ajoittain vaikeaa. Laitteen teknilliset ongelmat vaikeuttivat sekä osallistujien keskittymistä että ryhmän ohjaamista. Keskustelu oli toisinaan vaikeaa Vuorovaikutteisen TV:n välityksellä hiljaisesta äänentoistosta johtuen. Ensimmäisessä lähetyksessä yhteys oli huono ja havainnoitsijan mukaan ohjaajien äänet kuuluivat hiljaisesti. Toisen lähetyksen aikana yhteys katkesi kaksi kertaa. Yllättävät tilanteet olivat ongelmallisia toimintaan sitoutumiselle sekä ohjaamisen että osallistumisen näkökulmista. Kotimäki (2010) painotti, että lähetyksiin osallistunut henkilö on valmis olemaan läsnä ja kontaktissa. Jos ääni katkeaa, on osallistujan vaikea motivoitua uudestaan. (Kotimäki 2010.)

Lähetyksen suunnittelussa piti huomioida monia asioita liittyen ohjaamiseen ja draaman toteuttamiseen. Videoneuvottelutekniikka asetti tilan käytölle, ohjaamisen toteuttamiselle ja ryhmätoiminnalle rajoituksia, jotka tulivat usein näkyviksi vasta toiminnan aikana. Esimerkiksi kuvaruudun välityksellä piiloutumisen mahdollisuus vaikeutti ryhmän ohjaamista. Se mahdollisti niin osallistujien kuin ulkopuolisten henkilöiden piiloutumisen kuvaruudun ulkopuolelle, ohjaajien näkymättömiin. Tämä aiheutti eettisesti kyseenalaisen tilanteen, jota ohjaajan tulee pohtia ohjelmaa suunnitellessaan. Toisaalta piiloutuminen antoi lisätilaa draaman leikillisyydelle ja mahdollisti muun muassa erilaisten tunnelmien luomisen.

Draamatoiminta on kehollista toimintaa ja vaatii liikkumatilaa. Mitä suurempi ryhmä, sitä vaikeampaa on liikkumista toteuttaa Vuorovaikutteisen TV:n välityksellä. Toisessa lähetyksessä oli neljä henkilöä. Suuri ryhmäkoko vaikeutti henkilöiden näkymistä laitteen kuvaruudussa. Ihanne osallistujamäärä oli mielestäni kaksi tai kolme henkilöä. Oli haasteellista sopeuttaa draamatoiminta laitteen vaatimiin raameihin, jotta osallistujat ja ohjaajat näkyisivät koko ajan kuvaruudussa. Osallistujat keskittyivät draamatoimintaan paremmin, jos asukastilassa ei ollut ulkopuolisia henkilöitä. Läsnä olevan työntekijän rooli oli tärkeä. Hän pystyy tarvittaessa rauhoittamaan lähetyksen vastaanottajien tilan.

Osallistujien sitoutuminen toimintaan osoittautui haasteelliseksi. Sitoutuminen laitteen käyttämiseen vaatii osallistujan turvallisuuden, toimintavalmiuksien lisäksi tukea sosiaaliseen osallistumiseen niin muilta osallistujilta kuin ohjaajilta (Piirainen & Sarekoski 2008, 46). Ryhmäläisiin tutustuminen asuntolassa ennen lähetyksien alkua tuki osallistujien sitoutumista toimintaan. Toiminnan aikana ryhmäläiset tarvitsivat kukin tukea eri tavoin. Mukana olleen työntekijän rooli korostui toimintaan osallistumisen tukemisessa. Esimerkiksi Antti puhui ruudussa olevien ohjaajien sijaan havainnoijalle. Hankkeen kehityksen näkökulmasta sitoutumisen tukeminen toimintaan osallistumisen tukemisen rinnalla nousee keskeiseen osaan. Yhteisöllisyyden ja täysivaltaisen aikuisuuden tukemiseksi tarvitaan jatkuvaa innostamista asuntoloiden työntekijöiden ja asiakkaiden lähihenkilöiden tahoilta. Kotimäki

(2010) painotti, että asiakkaiden lähi-ihmisten tulee mennä saattaen mukaan, koska harva asiakas lähtee yksin mukaan toimintaan.

Kotimäen (2010) mukaan puhe- ja kehitysvammaisten henkilöiden osallistuminen Vuorovaikutteisen TV:n kautta lähetettäviin ohjelmiin on koettu vaikeaksi hankkeen aikana. Haasteet ovat liittyneet nimenomaan osallistumisen tukemiseen (Kotimäki 2010). Täten ehdotan, että niin kauan kun Vuorovaikutteiseen TV:seen ei saada teknistä tukea, voidaan osallistumista tukea luovien menetelmin, esimerkiksi draaman keinoin. Liikkeiden, eleiden ja äänien käyttäminen kommunikoinnin tukena voisi avata tämän tekniset laitteen mahdollisuudet myös niille asiakkaille, joille puheen tuottaminen on vaikeaa. Hankkeen tulevaisuuden kannalta osallistumisen tukemista esimerkiksi draaman keinoin on hyvä pohtia. Samalla on hyvä huomioida, että teknisen sovelluksen välillä ei esimerkiksi voida koskettaa. Draamaa taitavien ohjaajien ja erilaisten asiantuntijoiden yhteistyön avulla voidaan hankkeessa tukea asiakkaiden autonomiaa ja osallisuutta. Olisi mielenkiintoista nähdä, miten draama soveltuisi useamman, esimerkiksi kahden ryhmän samanaikaiseen ohjaamiseen.

7.3 Minä ohjaajana

Omat oppimistavoitteeni liittyivät draamaprosessin suunnitteluun, ohjaamiseen ja arviointiin, sekä erityisryhmän ohjaamiseen. Pohdin omaa toimintaani pitämässäni päiväkirjassa. Suunnittelin draamaprosessin elämän mielekkyys - teeman ja tarkemmin ystävyden äärelle. Aihe herätti ryhmäläisissä monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Keskustelulle ja yhdessä toimimiselle oli kysyntää. Osallistujien toiminnasta nostaneita aiheita olivat ystävyden lisäksi rakkaus ja yksinäisyys. Ryhmän kanssa jaettiin kokemuksia niin arjesta kuin juhlasta. Yhteinen draamatarina herätti ajatuksia haaveista ja siitä kun ne eivät toteudu. Keskusteluissa korostuivat toisten kuuntelu, asettuminen toisen tilaan, itsestään jakaminen, hetkessä eläminen ja huumori. Ajan rajallisuudesta johtuen keskustelut jäivät lyhyiksi. Tärkeintä olivat hetket, jonka yhdessä jaoimme. Niiden kautta jokainen osallistuja tuli nähdyksi ja kuulluksi. Ajoittainen ryhmään sitoutumattomuus vaikeutti yhteisen tarinan kulkua ohjaamisen ja ryhmädynamiikan näkökulmista. Uuden osallistujan myötä ryhmän muotoutuminen alkoi aina uudestaan.

Erilaiset vaihtoehdot kommunikointikeinot voivat vahvistaa kehitysvammaisen henkilön kommunikaatiotaitoja (Saarinen 1998, 269). Roolien ja rituaalien kautta on mahdollista kokea esiintyjän ja yleisön välinen vuorovaikutuksen jännite ja ilo (Kaski ym. 2009, 220). Tapaamiset asuntolassa ennen lähetysten alkamista kasvattivat ryhmähenkeä ja luottamusta ohjaajiin. Rento asento -harjoitus osoittautui hauskaksi tavaksi tutustua uuteen ryhmään. Esineiden tunnustelu toimi hyvin draamatarinan aloituksessa ja henkilöhaahmon luomisessa. Roolin esittäminen oli osallistujille luultavasti tutuin draaman muoto esimerkiksi

kevätesityksien muodoissa. Yksi osallistuja toivoi lisää esittämistä. Roolityöskentely onnistui hyvin, kun rooli merkittiin esimerkiksi hatun avulla ja jokaisen omat vuorot olivat selkeitä. Jokainen ryhmän jäsen astui kalastajahatun turvin Ossin rooliin ja vastasi esitettyihin kysymyksiin roolista. Harjoitus oli mielestäni kaikkein mieleenpainuvimman ja liikuttavimman. Siinä korostuivat vuorottelun ja heittäytymisen elementit. Se oli turvallinen harjoitus, jossa toiminnalle ja sen etenemiselle oli asetettu selkeät raamit - jokainen osallistuja ohjattiin vuorotellen rooliin ja roolista pois.

Ohjaamisen haasteet liittyivät ryhmäläisten oma-aloitteisuuden tukemiseen. Draama Vuorovaikutteisessa TV:ssä muodostui helposti ohjaajakeskeiseksi. Videoneuvottelutekniikka ei antanut mahdollisuuksia yksilölliseen tukemiseen. Olisin voinut haastaa osallistujia enemmän kysymyksiin keksimisessä ja keskustelujen etenemisessä. Olisin voinut haastaa heidät tukemaan toisiaan enemmän. Puheenvuorojen jakamiseen olisi voitu käyttää jotakin auttavaa menetelmää kuten esimerkiksi jotakin esinettä merkitsemään puheenvuoroja. Draamasopimuksen pitämiseksi minun olisi pitänyt muistuttaa osallistujia yhteisesti sovitusta asioista, kuten omista puheenvuoroista. Kun ryhmän kokoonpano muuttui, muokkautuvat sopimus uusien osallistujien myötä.

Yllättävää ja uutta minulle olivat ryhmän kanssa ilmenneet runon kuvakielen ja symbolisuuden ymmärtäminen. Jokainen osallistuja tulkitse runoa omalla tavallaan. Jos aikaa olisi ollut enemmän, olisivat keskustelut saaneet lisää syvyyttä. Harjoituksista liikkuva patsas, tunnepatsaat ja yhteinen rooli olivat osallistujille haastavampia menetelmiä. Esimerkiksi Ossin unimaisemassa koko ryhmän yhteistä roolia oli vaikea ymmärtää. Kun osallistujat toimivat kuvitteellisessa tilanteessa ilman roolia, saattoi aihe tulla liian lähelle heitä. Eila halusi poistua ryhmätilanteesta ennen sen päättymistä. Erilaisten tunteiden herätessä keskustelulle olisi pitänyt jäädä enemmän tilaa. Odotukset syvällisistä keskusteluista eivät käyneet toteen vaan keskustelut jäivät mielestäni melko pinnallisiksi. Osallistujien kannalta niiden merkitys oli kuitenkin toinen. Varsinkin Moonan kohdalla yhdessä jakamisen ihanuus oli selvää. Tunteet ja niiden käsittely tapahtuivat omalla painollaan - huolet ja murheet unohtuivat, kun Ossi astui huoneeseen.

Ohjaajaparini tuki oli minulle tärkeää. Se kannatteli niin minua ja koko ryhmää. Vuorovaikutteisessa TV:ssä ohjaajaparini rooli muodostui tarkkasilmäiseksi tukihenkilöksi, joka heittäytyi itsekkin draaman vietäväksi. Hän osallistui keskusteluihin tukemalla osallistujien ilmaisun keinoja esimerkiksi tukiviittomien avulla tukien heidän oma-aloitteisuuttaan ja itsemääräämisoikeuttaan. Työparin läsnäolo Vuorovaikutteisessa TV:ssä tuki ryhmänohjausta ja antoi mahdollisuuksia monipuoliselle toiminnalle. Yhteistyömme ohjaajaparini kanssa kehittyi toiminnan aikana. Huomasin, miten tärkeää oli käydä draamasuunnitelma yhdessä läpi ennen lähetystä, jotta molemmat tiesivät, miten toiminta

jokaisella kerralla eteni. Ohjaajapariltani sain ideoita ja välitöntä palautetta omasta toiminnastani. Yhteinen suunta motivoi ja innosti jatkamaan. Automatkat Rinnekoti-Säätiön lähettämölle ja Helsinkiin olivat erinomaisia taukopaikkoja ajatusten vaihdolle.

Heikkinen (2005, 173) kuvailee draamaohjaamisen haasteiksi ohjattavien aktivoimisen tai ideoiden hyväksymisen sekä niiden välisen dialogin syntymisen. Prosessidraaman luonteeseen kuuluvat toimiminen osallistujien ehdoilla ja ryhmän kuuntelu. Kehitysvammaryhmän kanssa toimiessa korostuivat iin toiminnan joustavuus kuin määrätietoisuus ja tarkkuus, kuten sovitusta ajoista kiinni pitäminen. Ohjaamisessa korostuivat rauhallisuus ja selkeys. Kuuntelin ryhmää mahdollisimman tarkasti ja halusin edetä osallistujien ehdoilla. Onnistuin tässä mielestäni hyvin. Kun Ossin ja Alman tapaamispaikoiksi ehdotettiin joulujuhlaa ja tanssiaisia, otin molemmat ehdotukset vastaan. Pysin kuuntelemaan omia ideoitani ja toteuttamaan niitä mahdollisuuksien mukaan. Yhden esineen sijaan päätin käyttää kolmea ja kun patsaiden tekeminen oli osallistujille hankalaa, lähdin heidän mukaan toimimaan miimisesti.

Erityisryhmän ohjaaminen ei varsinaisesti eronnut mistä tahansa ryhmäohjaamisesta. Saarisen (1998) sanoin: ”He ovat tavallisia ihmisiä, joiden kanssa toimimme eri ympäristöissä heidän vahvuuksiaan ja taitojaan kunnioittaen” (Saarinen 1998: 271). Draamaryhmämme hersyvät persoonallisuudet antoivat minulle ryhmätoiminnasta ja sen ohjaamisesta ikimuistoisen kokemuksen, josta voin olla ylpeä.

8 Pohdinta

Ystävyydellä on merkitystä yhteisöön kuulumisessa ja siihen liittymisessä. Ryhmän normit, toimintamallit ja kulttuuri ovat merkityksellisiä ryhmään kuulumisen kokemuksille ja sen antamalle sosiaaliselle tuelle. (Saarinen 1998, 263.) Yhteisöön kuulumiset kokemukset ovat monelle asuntolassa asuvalle kehitysvammaiselle henkilölle rajallisia. Draamaryhmän tapaaminen oli osallistujille tärkeä ja odotettu hetki. Yhteyden löytyessä joku osallistujista oli aina paikalla odottamassa lähetyksen alkamista. Ossin tarina sai osakseen empatiaa ja ihailua. Kaikki osallistujat muistivat Ossin ja tarina innosti heidät mukaan toimimaan. Uskon toiminnan tukeneen asukkaiden osallistumisen lisäksi heidän välistä ystävyyttään sekä asuntolan yhteisöllisyyttä.

Ymmärryksen ja sosiaalisen kehittymisen kannalta erilaisten ihmisten tapaaminen on tärkeää. Ympäristön kokemusten kautta ihminen oppii tuntemaan itseään. Virikkeetön ympäristö voi johtaa todellisuuskäsitykseen, keskittymisvaikeuksiin tai ymmärrystason alenemiseen, jotka puolestaan voivat johtaa kieli- ja puhehäiriöihin. (Makkonen 1994, 240-241.) Kotimäen (2010) mukaan toiminnan tarve näkyy erityisesti asuntoloiden pitkissä illoissa, missä kontakti muihin ihmisiin koetaan tärkeäksi. Vanhustyössä videoneuvottelutekniikkaa on kritisoitu siitä, että se

passivoi ihmisiä koteihinsa, vaikka se päinvastoin aktivoi ihmisiä osallistumaan, jakamaan, tekemään yhdessä ja ystävystymään (Syrjänen 2010, 78). Vuorovaikutteisen TV:n kaltainen tekninen sovellus tukee mielestäni osaltaan ympäristön virikkeellisyyttä. Se antaa mahdollisuuden uusien ihmisten kohtaamiseen, toimintaan osallistumiseen ja vertaistukeen (Ks. Piirainen & Sarekoski 2008, 38-39).

Kotimäen (2010) mukaan asiakkaan kanssa käytävät keskustelut ovat puhelimitse vaikeita, jos ymmärtämisen tai puheen tuottamisen kanssa on ongelmia. Sosiaalialalla videoneuvottelutekniikka voi toimia asiakastyön ohella työn tukena ja erilaisten tapaamisten toimeenpanijana. Etäneuvottelut mahdollistavat erilaisten asiantuntijoiden kohtaamisen useammin ja ilman lisäkustannuksia. Kauempana asuvien asiakkaiden läheiset saadaan mukaan palveluiden ja hoidon suunnitteluun ja toteuttamiseen. Turvaverkko kiristyy, kun läheiset pääsevät hoitohenkilökunnan lähelle etäyhteyden kautta. (Raappana ja Helkas 2009, 35.) Asiakkaan hyvinvoinnin kannalta tämä on hyvin merkityksellistä.

Videotekniikan avulla erilaisia palveluita voidaan kehittää ja tukea, mutta ympäristön virikkeellisyyttä ei voida eikä pitäisi korvata tekniikan turvin. Kustannus- ja vaikuttavuusarvioinnissa on otettava taloudellisten tekijöiden lisäksi huomioon laadulliset, asiakkaiden elämänlaatua ja työhyvinvointia koskevat tekijät (Raappana ja Melkas 2009, 38). Samalla on tärkeää pohtia, missä menee raja videoneuvottelutekniikan käyttämiseen draamassa tai yleensä sosiaalialan asiakastyössä. Ensimmäisen lähetyksen jälkeen eräs osallistujista kertoi, että haluaisi ohjaajien tulevan mieluummin asuntolaan. Vaikka laitteen kautta voidaan mahdollistaa erilaisten ihmisten kohtaaminen, ei oikeaa vuorovaikutusta tai esimerkiksi kosketusta voida tekniikalla korvata. Tarvitaan myös oikeaa ihmisten välistä kohtaamista. Ympäristön virikkeellisyyttä voidaan tukea myös muin keinoin kuin teknisen laitteen välityksellä esimerkiksi harrastustoiminnalla.

Tietoyhteiskunnassa käyttäjien tarpeet tiedonsaannissa ja asioiden hoitamisessa ovat samanlaisia, vaikka ratkaisut voivat olla erilaisia. Teknologian käytön vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, miten asiakkaat kokevat teknologian käytön. (Raappana ja Melkas 2009, 37.) Käytettävyytystutkimuksen nimissä on todettava, että sähköisten viestintäpalveluiden ja -välineiden on sovittava kaikille. Organisaation ja palvelutarpeen muuttuessa videoneuvottelumallia tulee kehittää jatkuvasti ottaen huomioon käyttäjien erilaiset tuen tarpeet. Asiakkaita tulisi ottaa mukaan kehitystyöhön ja toiminnan suunnitteluun. Kokemusten jakaminen myös muiden teknologisen kehittämistyön tiimoilta tukisi kehityksen suuntaa. Yhteistyö erilaisten toimijoiden ja palvelujen tarjoajien kanssa takaa parhaimman lopputuloksen vaikuttavaan ja tehokkaaseen lopputulokseen (Syrjänen 2010, 40-41). Vammaisnäkökulma tulisi ottaa mukaan kaikkien yhteiskunnalliseen toimintaan.

Lähteet

- Asikainen, Sanna 1995. Näkökulmia tietoisuuteen. Teoksessa Draama. Elämys. Kokemus. Kirjoituksia ilmaisukasvatuksen alalta II (213-225). Lehtonen, J. ja Lintunen, J. (toim.) Jyväskylä: ER-paino.
- Hagman, A. 2010. Ryhmän ilmiöiden lukeminen ja tukeminen. Teoksessa Selkokieli ja vuorovaikutus (129-135). Kartio, J. (toim.) Tampere: Tammerprint OY.
- Heikkinen, H. 2005. Draamankasvatus - opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Heikkinen, H. 2001. Toimintatutkimus - toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I (170-185). Aaltola, J. ja Valli, R. (toim.). Jyväskylä: PS-kustannus, Gummerus Kirjapaino OY.
- Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino OY.
- Kartio, J. Miten puhua selkokieltä? Teoksessa Selkokieli ja vuorovaikutus (8-24). Kartio, J. (toim.) 2010. Tampere: Tammerprint Oy.
- Kaski, M. (toim.), Manninen, A. ja Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. 4. Uudistettu painos. Porvoo: WSOY.
- Korhonen, P. 2001. Opettaja ja taiteilija - Allan Owens ja prosessidraama. Teoksessa Katarsis - Draama, teatteri ja kasvatus (107-130). Korhonen, P. ja Ostern, A-L. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ladonlahti, T. ja Pirttimaa, R. (toim.) 2006. Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lintunen, J. 1993. Pedagoginen draama kehitysvammaatyössä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Makkonen, V. 1994. Kehitysvammaisten ymmärryksen kehittyminen draaman avulla. Teoksessa Draama. Nyt (233-246). Lehtonen, J. ja Tnattu-Knapp, H. (toim.). Jyväskylä: ER-paino.
- Mehtäläinen, H. ja Taipale, T. 2006. Aikuisuus ja autonomia. Teoksessa Erityispedagogiikka ja aikuisuus (109-122). Ladonlahti, T. ja Pirttimaa, R. (toim.) Helsinki: Yliopistopaino.
- Murphy, J. ja Cameron, L. 2006. Talking Mats - keskustelumatto. Väline kommunikoinnin laajentamiseen. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki: Multiprint.
- Piirainen, A. ja Sarekoski, I. (eds.) 2008. Client-driven Caring TV concept for elderly family care givers living at home. Final report of the Coping at Home research. Vantaa: Laurea publications.
- Pulli, T. 2010. Totta ja unta - Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena. Väitöskirja. Jyväskylä University Printing house.
- Pulli, T. ja Hämäläinen, V. (toim.) 2003. Kuvittele! - Draama kieltä kehräilee, sanatonta saattelee. Pääjärven kuntayhtymä AAC- Hanke Sanomatta selvää 1999- 2002 raportti 4. Helsinki: Hakapaino Oy.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet - Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Saarinen, M. 1998. Ystävyyden ja tuettu yhteisöön liittyminen. Teoksessa Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet (258-275). Ladonlahti, T., Naukkarinen A. ja Vehmas, S. (toim.). Juva: WSOY - Kirjapainoyksikkö.

Syrjänen, M. (toim.)2010. Asiantuntija-aikaa etäneuvotteluilla. Videoneuvottelukäytännöt julkishallinnossa ja asiakastyössä. Tampereen kaupungin Tietotuotannon ja laadunarvioinnin julkaisusarja A 11/2010. Tampere: Juvenes Print Tampereen Yliopistopaino OY.

Vehkakoski, T.1998. Vammaiseksi nimeämisestä vammaisuuden luomiseen. Teoksessa Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet (88-102). Ladonlahti, T., Naukkarinen A. ja Vehmas, S. (toim.). Juva: WSOY - Kirjapainoyksikkö.

Vehmas, S. 1998. Vammaisuuteen liittyvien rajoitteiden vähentäminen - Yksilöön ja yhteisöön kohdistettavien toimenpiteiden moraalinen oikeutus. Teoksessa Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet (103-122). Ladonlahti, T., Naukkarinen A. ja Vehmas, S. (toim.). Juva: WSOY - Kirjapainoyksikkö.

Painamattomat lähteet:

Honkalampi-säätiö. 23.11.2010.

http://www1.autoalanverkkopalvelu.fi/mediakone/aineistot/1090/talvitiedote_2009.pdf

Kehitysvammaisten tukiliitto ry. 26.10.2010.

<http://www.kvtl.fi/sivu/kehitysvammaisuus>

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta. 30.10.2010.

http://kehitysvammaliitto.fi/fileadmin/tiedostot/muut/media/laatusuositukset_asuntojen_rakentamiseen_2010_2017.pdf

Kotimäki Tuula 2010. Haastattelu, Rinnekoti, Espoo.

Opetushallitus. 25.10.2010.

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:soWFCL6Wtk0J:www.smlf.fi/Initiativ_teaterkonst.doc+drama+oppiaineeksi&cd=3&hl=en&ct=clnk

Papunet. 21.2.2011.

<http://papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot/kuvat/keskustelumatto.html>

Rinnekoti-Säätiö. 25.10.2010.

http://www.rinnekoti.fi/user_data/doc/DiYSE.pdf

Talking Mats. Palautteenanto 2010.

Verner. 25.10.2010.

<http://verneri.net/yleis/kehitysvamma-ala-ammattina/tyomenetelmia/osallistava-draama.html>

Kuvat

Kuva 1 Tunnekortit jotain muuta ja mieteliäs.	11
Kuva 2 Keskustelumaton mielipideasteikko ja aihekortti.	19
Kuva 3 Draaman aiheita kuvaavat kortit.	20
Kuva 4 Esillä olemista kuvaavat kortit.	20
Kuva 5 Tunnekortit surullinen ja iloinen.	22
Kuva 6 Tunnekortti tylsää.	23
Kuva 7 Tunnekortti innoissaan.	27
Kuva 8 Tunnekortti ärsyttää.	32
Kuva 9 Draamaryhmän ohjaajat ja muut osallistujat.	36
Kuva 10 Toiminnan aiheet.	37
Kuva 11 Osallistujan lisäämä kortti "kaikilla hyvä mieli".	38

Taulukko

Taulukko 1 Tavoitteet, arviointikeinot ja arvioinnin tekijät	17
--	----

Liitteet

Liite 1 Arviointilomake	57
Liite 2 Kysymyksiä päiväkirjaan	59
Liite 3 Haastattelukysymykset	60
Liite 4 Draamasopimus	61
Liite 5 Ystävähakuilmoitus	62
Liite 6 Vastauskirje	63
Liite 7 Talking Mats -valokuvat	64

Liite 1 Arviointilomake

ARVIINTI pvm/havainnoitsija

Kirjoita havaintosi jokaisesta osallistujasta.

	Draamatoiminta	Suhde toisiin
KIINNOSTUS	Miten osallistujien läsnäolo, kuuntelu ja reagointi näkyivät toiminnassa?	Miten osallistujien kiinnostus näkyi muita ihmisiä kohtaan?
MUKANAOLEMINEN	Miten osallistujat tunnistivat kuvitteellisia tilanteita ja toimivat niissä?	Miten osallistujat toimivat yhteistyössä keskenään?
SITOUTUMINEN	Miten osallistujat kantoivat vastuuta tehtävästä?	Miten osallistujat kantoivat vastuuta itsestään/muista ihmisistä?

	Draamatoiminta	Suhde toisiin
HEITTÄYTYMINEN	Miten osallistujien keskittyivät ja uppoutuivat toimintaan?	Miten osallistujat heittäytyivät toimintaan yhdessä muiden kanssa?
TUNTEISTA KERTOMINEN	Miten osallistujat esittivät/tulkitsivat toiminnassa syntyviä merkityksiä?	Miten osallistujat näyttivät ja jakoivat tunteitaan yhdessä muiden kanssa?
KATSOTTAVANA OLEMINEN	Miten yleisön edessä oleminen näkyi osallistujien toiminnassa?	Miten osallistujat kokivat katsottavan olemisen?

Liite 2 Kysymyksiä päiväkirjaan

1. Pitikö draamasopimus?
2. Miten toiminta oli rakennettu juuri tämän ryhmän tarpeiden suuntaisesti?
3. Miten kuvitteellinen tilanne selkiytyi osallistujille?
4. Miten draaman fokus, jännite ja tempo toimivat?
5. Miten työtavat toimivat? Mitä olisin voinut tehdä toisin?
6. Minkälaisia merkityksiä draamassa syntyi?
7. Annoinko ryhmälle tilaa ja osasin olla tekemättä ”liikaa” eteen? Miten vastasin spontaanisesti syntyneisiin ideoihin ja tunnelmiin?
8. Minkälainen ilmapiiri ryhmässä oli? Mitkä asiat vaikuttivat siihen?
9. Purettiinko draaman teemat keskustellen?
10. Saivatko osallistujat uutta tietoa itsestään? Sainko uutta tietoa itsestäni?

Liite 3 Haastattelukysymykset

Vuorovaikutteinen TV työvälineenä

Mikä on tehtäväsi hankkeessa?

Kertoisitko Vuorovaikutteisen TV: n hankkeen taustasta? Miksi toimintaa on lähdetty kehittämään? (syy toiminnan kehittämiseen)

Minkälaista ohjelmatarjontaa Vuorovaikutteinen TV on tarjonnut? Mitä muuta toimintaa työväline on tarjonnut? (esim. Tulkkipalvelulle)

Mitä mahdollisuuksia laitteen tekniikka asettaa lähetyksille?

Mitä rajoituksia laitteen tekniikka asettaa lähetyksille?

Käyttäjät

Millaisia kokemuksia osallistujat ovat saaneet?

Millaisia kokemuksia ohjelman lähettäjät ovat saaneet?

Miten Vuorovaikutteinen TV on vastaanotettu työntekijöiden keskuudessa?

Kehittäminen

Miten toiminta on kehittynyt hankkeen aikana?

Minkälaiselle toiminnalle on kysyntää?

Miten toimintaa aiotaan vielä kehittää?

Liite 4 Draamasopimus

DRAAMASOPIMUS

- ANNAN MYÖS TOISILLE PUHEENVUORON

- OSALLISTUN TOIMINTAAN JA Keskusteluun oman jaksamisen mukaan

- EN LOUKKAA KETÄÄN JA KUNNIOITAN MUITA RYHMÄLÄISIÄ

- EN KIROILE

- ARVOSTAN JOKAISTA RYHMÄLÄISTÄ JA ANNETAAN KAIKKIEN KUKKIEN KUKKIA

PIDETÄÄN HAUSKAA!

Liite 5 Ystävähakuilmoitus

Olen 60-vuotias mies ja etsin ystävää. Pidän uimakilpailuista.

tanssimisesta ja jääkiekosta. Haluaisin löytää ystävän, koska olen hieman

yksinäinen. Voisimme mennä vaikka tanssimaan. Etsin myöskin kahviseuraa

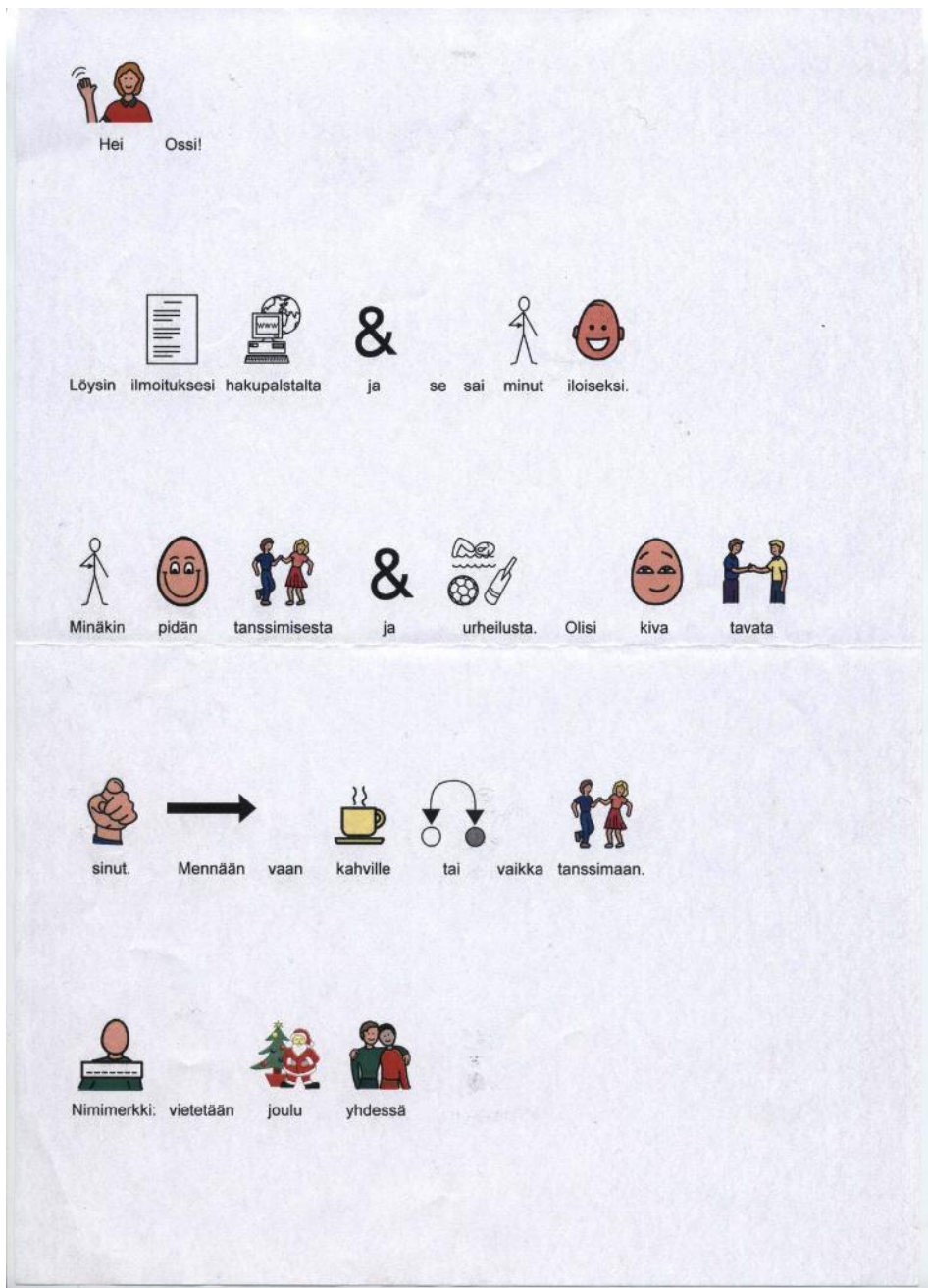
ja jouluseuraa. Olen huumorintajuinen. Toivottavasti lähetät minulle

sähköpostia pian!

Talvisin terveisin

Ossi

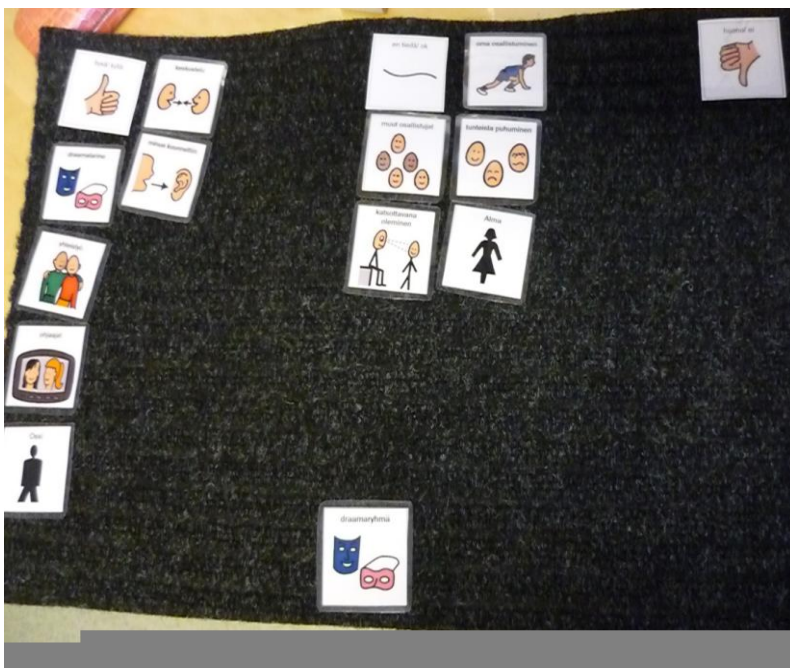
Liite 6 Vastauskirje

Liite 7 Talking Mats -valokuvat

Kuva 1 Osallistuja laittoi kaikki kortit kohtaan hyvä.

Kuva 2 Osallistuja laittoi kortteja kohtaan hyvä ja en tiedä.

Kuva 3 Osallistuja laittoi kaikki kortit kohtaan hyvä.

Kuva 4 Osallistuja laittoi yhden kortin kohtaan en tiedä ja muut kortit kohtaan hyvä. Hän lisäsi kortin, johon kirjoitettiin: "kaikilla hyvä mieli".